Sachin Sir's English Speaking
Its 100% guaranteed course
सबसे आसान तरीकेसे
अंग्रेजी बोलना
सिखानेके लियेही
हम जाने जाते है।
9028851719

RNI NO. MAHMAR/2020/84035

BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ

शनिवार, २२ नोव्हेंबर २०२५ | वर्ष : ५ | अंक : २४३ | दैनिक | किंमत : ₹ ५/-

Saturday, 22 November 2025 | Year : 5 | Issue : 243 | Daily | Rate: Rs. 5/-

उपलब्ध आहे!
मिस्त्री, टाइल्स फिटर, पेंटर, कारपेंटर, प्लंबर इत्यादीसाठी खालील नंबर वर संपर्क करावा.
संपर्क मो. 8482839451

देशासाठी मी जे काही करू शकलो ते सर्व केले, मी या समाधानाने निघतो ...

नवी दिल्ली : भारताचे सरन्यायाधीश (CJI) बी.आर. गवई यांनी शुक्रवारी सांगितले की ते 'न्यायाचे विद्यार्थी' म्हणून पूर्ण समाधान आणि समाधानाने संस्था सोडत आहेत, जवळजवळ चार दशकांच्या त्यांच्या कायदेशीर आणि न्यायालयीन कारकिर्दीचा समारोप करत आहेत. आज सर्वोच्च न्यायालयात सरन्यायाधीश गवई यांचा शेवटचा दिवस होता. निरोप समारंभासाठी स्थापन केलेल्या खंडपीठासोबत बसताना ते भावनिक झाले होते, ज्यामध्ये न्यायमूर्ती सूर्यकांत आणि विनोद चंद्रन यांचा समावेश होता.

'तुम्हा सर्वांचे, विशेषतः ॲटर्नी जनरल आर. वेंकटरमणी आणि कपिल सिब्बल यांच्या कविता आणि उबदार भावना ऐकल्यानंतर, माझा आवाज दबला आहे,' असे सरन्यायाधीश गवई म्हणाले. *'जेव्हा मी शेवटच्या वेळी या कोर्टरूममधून बाहेर पडेन... तेव्हा मी या देशासाठी मी जे काही करू शकलो ते सर्व केले या भावनेने निघून जाईन. धन्यवाद, खूप खूप धन्यवाद.'*

कामकाजादरम्यान, सहकारी न्यायाधीशांनी सरन्यायाधीश गवई यांच्या योगदानाचे स्मरण केले. गवई हे न्यायमूर्ती के.जी. बालकृष्णन यांच्यानंतरचे दुसरे दलित आणि पहिले बौद्ध सरन्यायाधीश आहेत. गवई म्हणाले, 'मी नेहमीच असे मानतो की आपले संविधान समानता, न्याय, स्वातंत्र्य आणि बंधुत्वाच्या तत्त्वांवर आधारित आहे आणि मी या चार भिंतींच्या आत माझ्या जबाबदाऱ्या पार पाडल्या आहेत.'

या वर्षी 14 मे रोजी सर्वोच्च न्यायालयाचे मुख्य न्यायाधीश म्हणून शपथ घेतलेले गवई 23 नोव्हेंबर 2025 रोजी पद सोडतील, शुक्रवार हा त्यांचा शेवटचा कामकाजाचा दिवस होता. त्यांच्या प्रवासाची आठवण करून देताना ते म्हणाले, '1985 मध्ये मी या व्यवसायात प्रवेश केला तेव्हा मी कायद्याचा अभ्यास करण्यासाठी शाळेत आलो होतो. आज, मी पद सोडताना, मी **'न्यायाचा विद्यार्थी'** म्हणून निघत आहे.' त्यांनी वकिली ते उच्च न्यायालयाचे न्यायाधीश, सर्वोच्च न्यायालयाचे न्यायाधीश आणि शेवटी सरन्यायाधीश असा 40 वर्षांहून अधिक काळचा त्यांचा प्रवास समाधानकारक असल्याचे वर्णन केले. ते म्हणाले की, कोणतेही सार्वजनिक पद हे सत्तेचे केंद्र मानले जाऊ नये, तर समाज आणि राष्ट्राची सेवा करण्याची संधी मानली पाहिजे.

आपण बौद्ध धर्माचे पालन करतो, मात्र कोणत्याही धर्माचे सखोल अध्ययन केलेले नाही. आपण धर्मनिरपेक्ष असून हिंदू, शीख, मुस्लीम, ख्रिश्चन आदी सर्व धर्मांवर आपला विश्वास आहे, ही विचारसरणी आपल्याला आपल्या वडिलांकडून मिळाली, जे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे अनुयायी होते. गवई यांनी स्पष्ट केले की, कुटुंबात कोणत्याही दर्ग्याची माहिती मिळाली की, तेथेही ते जात असत. आपल्यासाठी धर्मापेक्षाही माणुसकी आणि संविधान अधिक महत्त्वाचे आहे. आपला हा संपूर्ण प्रवास संविधान आणि डॉ. आंबेडकरांमुळेच शक्य झाला. मी आज जो काही आहे, तो याच संस्थेमुळे (सुप्रीम कोर्ट) आहे. एका महानगरपालिकेच्या शाळेत जमिनीवर बसून शिकणारा मुलगा, इथवर पोहोचू शकेल, असा विचार करू शकत नव्हता. आपण नेहमीच, न्याय, स्वातंत्र्य, समानता आणि बंधुता या संविधानाच्या चार मूल्यांचे पालन करण्याचा प्रयत्न केला.

– **सरन्यायाधीश बी.आर. गवई**

न्यायमूर्ती सूर्यकांत म्हणाले, 'ते माझ्यासाठी फक्त एक सहकारी नाहीत, तर एक भाऊ आणि विश्वासू आहेत. अत्यंत प्रामाणिक माणूस आहेत.' त्यांनी सांगितले की गवई यांनी संयम आणि सन्मानाने खटले हाताळले आणि तरुण वकिलांना प्रोत्साहन दिले. दुसरीकडे, भारताचे ॲटर्नी जनरल आर. वेंकटरमणी यांनी 'भूषण' या शब्दाचा मराठी अर्थ, ज्याचा अर्थ अलंकार आहे, त्याचा संदर्भ देत म्हटले की न्यायमूर्ती गवई यांनी न्यायपालिकेला 'शोभित' केले आहे.

वकील आणि न्यायाधीश म्हणून गवई यांचा हा प्रवास

ते 16 मार्च 1985 रोजी बारमध्ये सामील झाले आणि नागपूर महानगरपालिका, अमरावती महानगरपालिका आणि अमरावती विद्यापीठासाठी स्थायी वकील म्हणून काम केले. नंतर 14 नोव्हेंबर 2003 रोजी त्यांची मुंबई उच्च न्यायालयाचे अतिरिक्त न्यायाधीश म्हणून नियुक्ती झाली. 12 नोव्हेंबर 2005 रोजी त्यांची कायमस्वरूपी न्यायाधीश म्हणून नियुक्ती झाली. 24 मे 2019 रोजी ते सर्वोच्च न्यायालयात पोहोचले

जेवोन किम द्वारा वंदे मातरम सादरीकरणात कोरिया आणि भारताच्या मधुर संगीताचा मिलाफ

गोव्यात वेव्हज फिल्म बाजारचे उद्घाटन

संवादमित्र प्रविण गांगुर्डे, मुंबई : दक्षिण आशियाची जागतिक चित्रपट बाजारपेठ असलेल्या वेव्हज फिल्म बाजारचा आज गोव्यातील पणजी येथील मॅरियट रिसॉर्ट येथे एका प्रेरणादायी उद्घाटन सोहळ्याने प्रारंभ झाला, ज्यामध्ये नेते, धोरणकर्ते, चित्रपट निर्माते आणि जागतिक प्रतिनिधी आदी उपस्थित होते. दरवर्षी प्रतिष्ठित भारतीय आंतरराष्ट्रीय चित्रपट महोत्सवासोबत आयोजित केल्या जाणाऱ्या या बाजाराचे यंदाचे 19 वे वर्ष असून आता तो वेव्हज फिल्म बाजार म्हणून ओळखला जातो. सर्जनशील आणि आर्थिक भागीदारीच्या शोधात असलेले चित्रपट निर्माते, निर्माते, विक्री एजंट, महोत्सव आयोजक आणि वितरकांसाठी हे एकत्र येण्याचे ठिकाण बनले आहे. हा बाजार 20 ते 24 नोव्हेंबर दरम्यान आयोजित करण्यात आला आहे. या बाजारात सातहून अधिक देशांमधील 300 चित्रपट प्रकल्प आणि प्रतिनिधीमंडळे एकत्र येत आहेत. माहिती आणि प्रसारण मंत्रालयाचे सचिव संजय जाजू यांनी आपल्या उद्घाटन भाषणात वेव्हज फिल्म बाजारचे वर्णन इफ्फी सोहळ्याची स्वाभाविक आणि समर्पक सुरुवात असे केले. त्यांनी वेव्हज फिल्म बाजार हा 'स्क्रीनिंग्ज, मास्टरक्लासेस आणि तंत्रज्ञान प्रदर्शनांची संपूर्ण परिसंस्था' असल्याचे नमूद केले आणि वेव्हजची नवीन ओळख 'कलेचे व्यापार संधीत रूपांतर करण्याच्या' प्रधानमंत्र्यांच्या दृष्टिकोनाला अनुरूप आहे यावर भर दिला.

त्यांनी चित्रपट निर्मात्यांसाठी जगातील ही पहिली ई-मार्केटप्लेस असल्याचे अधोरेखित केले आणि वेव्हज 'सर्जनशील निर्माते आणि देशांना जोडत आहे, ज्यामुळे भारत हा जागतिक सहकार्यासाठी एकत्र भेटण्याचे ठिकाण बनले आहे यावर भर दिला.' त्यांनी क्युरेटेड प्रकल्प, रोख अनुदान आणि रचनात्मक अभिप्राय प्रक्रियांच्या विस्तृत श्रेणीचा उल्लेख केला, तसेच भारतातील पहिल्या एआय चित्रपट महोत्सव आणि हॅकेथॉन हे सिनेमॅटिक तंत्रज्ञानाच्या भविष्याला स्वीकारण्याच्या दिशेने आवश्यक पावले असल्याचे अधोरेखित केले. कोरिया प्रजासत्ताकच्या राष्ट्रीय सभेच्या सदस्य जावोन किम यांनी महोत्सवाच्या पहिल्या आवृत्तीपासून दिसत असलेल्या आयोजकांच्या वचनबद्धतेचे आणि सातत्याचे कौतुक केले. भारत आणि कोरिया यांच्यातील सक्रिय सहकार्याची आशा व्यक्त करताना त्यांनी वंदे मातरमचे भावपूर्ण सादरीकरण देखील केले, ज्याला प्रेक्षकांनी टाळ्या तसेच उभे राहून दाद दिली.

धम्माच्या क्षेत्रात अजातशत्रू व्यक्तीत्व भदंन्त सत्यसील : प्रा. जोगेंद्र कवाडे

नागपूर : बौद्ध प्रशिक्षण संस्थान बुद्धभूमी महाविहारचे तृतीय अध्यक्ष ऑल इंडिया भीक्खु संघचे प्रशिक्षण प्रमुख व विदर्भ प्रदेशचे अध्यक्ष बौद्ध पाली साहित्याचे अभ्यासक चिंतक उद्‌बोधक व धम्मपदचे विश्लेषक भदन्त सत्यसिल महास्थविर यांचे वयाच्या 83 व्या वर्षी निधन झाले. मागील 55 वर्षे धम्म प्रचार प्रसार करत डॉ. भदन्त आनंद कौसल्यायन यांचे प्रथम शिष्य म्हणून ओळखले जातात. यांच्यावर बुद्धभुमी महाविहार कामठी रोड डॉ. सावंगी मेधंकर परिसरात अतिम संस्कार बौद्ध प्रशिक्षण संस्थान बुद्धभुमी महाविहारचे पदाधिकारी भदंन्त सिवनी बोधानंद व भदंन्त प्रज्ञाज्योती यांनी अग्नी दिला. भदंन्त नाग दिपंकर यांनी संचालन केले. डॉ. भदन्त धम्मदिप महाथेरो यांच्या अध्यक्षतेखाली झालेल्या

आदरांजली सभेत बोलतांना प्रा. जोगेंद्र कवाडे म्हणाले की, धम्माच्या क्षेत्रात अजातशत्रु व्यक्तीत्व भदंन्त सत्यसील होते. डॉ. भदन्त राहुल बोधी संघानुशासक अखिल भारतीय भीक्खु संघ बुद्धगया सुरई ससाई, भदंन्त सुमंगल, महाथेरो धम्मकाया फाऊंडेशन बँकाक, थायलंड भदंन्त उन्नपान आर्यधम्म महास्थविर श्रीलंका, भदंन्त गुनानंद अभीभु श्रीलंका, भदंन्त शिलभद्र भदंन्त महापंथ संघानंद, भदंन्त प्रियदर्शी, भदंन्त सुमनवन्नो, भदंन्त सत्यानंद, भदंन्त प्रशिलरत्न, डॉ. भदन्त चिचाल मेतानंद, भदंन्त अश्वघोष, भदंन्त पय्याश्री, भदंन्त संघकिर्ती, खा. शामकुमार बर्वे, खा. प्रा. जोगेंद्र कवाडे, मंत्री सुनिल केदार, मंत्री डॉ. नितीन राऊत, मंत्री सुलेखा कुंभारे, चंद्रबोधी पाटील, विलासराव गजघाटे, राजन वाघमारे, माया चवरे, सरिता रंगारी, शकूर नागानी, विमल आडे, साहेबराव सिरसाट, सुगत रामटेके, अनिल बनकर आदी सह विविध क्षेत्रातील मान्यवर सह महाराष्ट्रातील भीक्खु संघ आणि उपासक उपासिका हजारोंच्या संख्येने उपस्थित होते. या प्रसंगी पंय्या मेत्ता संघचे अध्यक्ष भदंन्त संघरत्न मानके जापान व भदंन्त विनयबोधी मुंबई यांनी पाठविलेला शोक संदेश वाचून श्रद्धांजली अर्पण केली.

महिला वकिलांच्या तक्रारींवर सर्वोच्च न्यायालयाने केंद्र आणि बार कौन्सिलला नोटीस बजावली

नवी दिल्ली : महिला वकिलांकडून कामाच्या ठिकाणी होणाऱ्या लैंगिक छळाच्या तक्रारींचे निराकरण करण्यासाठी सर्वोच्च न्यायालयाने एक महत्त्वपूर्ण पाऊल उचलले आहे, केंद्र सरकार आणि बार कौन्सिल ऑफ इंडियाला नोटिसा बजावल्या आहेत. हे प्रकरण मुंबई उच्च न्यायालयाच्या निर्णयाशी संबंधित आहे की बार कौन्सिलकडे वकिलांनी इतर वकिलांविरुद्ध दाखल केलेल्या तक्रारींना पॉश कायदा लागू होत नाही. सर्वोच्च न्यायालयाच्या या पावलामुळे आता संपूर्ण प्रकरणाच्या व्यापक कायदेशीर पुनरावलोकनासाठी मार्ग मोकळा झाला आहे. न्यायमूर्ती बी.व्ही. नागरत्ना आणि आर. महादेवन यांच्या खंडपीठाने नोटीस जारी केली आणि हा खटला सर्वोच्च न्यायालयाच्या महिला वकील संघटनेने दाखल केलेल्या अशाच याचिकेशी जोडला. उच्च न्यायालयाने असा युक्तिवाद केला की महिला वकील 1961 च्या वकिल कायद्याच्या कलम 35 अंतर्गत तक्रारी दाखल करू शकतात. तथापि, सर्वोच्च न्यायालयाच्या महिला वकील संघटनेने या तर्कावर प्रश्नचिन्ह उपस्थित केले आहे, असे म्हटले आहे की कलम 35 'व्यावसायिक गैरवर्तनाशी संबंधित आहे, लैंगिक छळासारख्या गंभीर बाबींशी नाही. याचिकाकर्त्यांनी न्यायालयाला सांगितले की बार कौन्सिल ही एक अशी कार्यस्थळ आहे जिथे महिला वकील व्यावसायिकपणे काम करतात. परिणामी, क्क्स॥कायद्याची अंमलबजावणी न झाल्यामुळे त्यांची सुरक्षितता आणि प्रतिष्ठा धोक्यात येते. याचिकेत असाही युक्तिवाद करण्यात आला आहे की कलम 35 अंतर्गत कार्यवाही लांबलचक, गुंतागुंतीची आणि लैंगिक छळाच्या प्रकरणांच्या संवेदनशीलतेशी विसंगत आहे.

दुबई एअर शोमध्ये तेजस फायटर जेटचा अपघात

नवी दिल्ली : भारताचे पहिले स्वदेशी लढाऊ विमान म्हणून ओळखले जाणारे तेजस शुक्रवारी दुबईमध्ये झालेल्या एअर शो दरम्यान कोसळले. या घटनेत तेजस उडवणाऱ्या पायलटचा मृत्यू झाला. या घटनेचे कारण शोधण्यासाठी हवाई दलाने चौकशी न्यायालय स्थापन केले आहे. दरम्यान, काँग्रेस नेते राहुल गांधी यांनी ट्विटरवर या घटनेबाबत पोस्ट केली आहे.

राहुल म्हणाले, 'दुबई एअर शोमध्ये तेजस अपघातात आपल्या शूर हवाई दलाच्या वैमानिकाच्या निधनाने खूप दुःख झाले आहे. त्यांच्या कुटुंबियांना माझी संवेदना. त्यांच्या धाडस आणि सेवेबद्दल संपूर्ण देश त्यांच्यासोबत उभा आहे.

गुजरातमध्ये बीएलओने केली आत्महत्या

सुसाईड नोटमध्ये एसआयआरला धरले जबाबदार

कोडीनार : गुजरातमधील गिर सोमनाथ जिल्ह्यातील एका शिक्षकाने शुक्रवारी आत्महत्या केल्याची तक्रार आहे. शिक्षकाची नियुक्ती बूथ लेव्हल ऑफिसर (बीएलओ) म्हणून करण्यात आली होती. एका कथित सुसाईड नोटमध्ये, शिक्षकाच्या कुटुंबाने असा दावा केला आहे की स्पेशल इंटेन्सिव्ह रिव्हिजन (एसआयआर) मोहिमेमुळे आलेल्या दबाव आणि मानसिक तणावामुळे त्याने हे टोकाचे पाऊल उचलले. एक पोलीस अधिकारी ने कि शिक्षक अरविंद वढेर कोडिनार तालुका देवली गावातील राहते आणि सकाळी साढ़े छह बजे आपल्या घरावर ही फांसी फंदे से लटकले. वढेर कोडिनार के छारा गावात प्राइमरी स्कूलमध्ये अनुभव थे. त्यांची अलिकडेच एसआयआरमध्ये बीएलओ म्हणून नियुक्ती झाली होती. आत्महत्येपूर्वी त्यांनी पत्नीला लिहिलेल्या एका चिठ्ठीत त्यांनी आत्महत्येसाठी एसआयआरला जबाबदार धरले होते. त्यांनी लिहिले होते की, 'एसआयआरमध्ये काम करणे आता माझ्यासाठी अशक्य झाले आहे. गेल्या काही दिवसांपासून मी खूप थकलो आहे आणि मानसिक ताणतणावाखाली आहे. कृपया माझ्या मुलाची काळजी घ्या. हे पाऊल उचलण्याशिवाय माझ्याकडे दुसरा पर्याय नाही'. गिर सोमनाथचे जिल्हाधिकारी आणि जिल्हा निवडणूक अधिकारी एन.व्ही. उपाध्याय म्हणाले की, पोलिस प्रत्येक दृष्टिकोनातून आत्महत्येचा तपास करत आहेत. त्यांनी सांगितले की, वाढेर यांची आत्महत्या धक्कादायक आहे, कारण ते जिल्ह्यातील सर्वोत्तम कामगिरी करणाऱ्या बीएलओंपैकी एक होते. वाढेर यांनी त्यांचे 40टक्के काम पूर्ण केले आहे.

देशात चार नवे कामगार कायदे तात्काळ लागू

29 जुने कायदे रद्द, श्रम धोरणाला आधुनिक स्वरूप

नवी दिल्ली : केंद्र सरकारने देशातील श्रम सुधारणांच्या दिशेने एक ऐतिहासिक पाऊल उचलले आहे. 29 जुन्या आणि गुंतागुंतीच्या कामगार कायद्यांना रद्द करून, सरकारने चार नवीन कामगार संहिता तात्काळ प्रभावाने लागू केल्या आहेत. यामुळे देशातील श्रम रचना पूर्णपणे बदलणार आहे. कामगार मंत्री मनसुख मांडविया यांनी ही घोषणा करतांना सांगितले की, या चारही कामगार संहिता अधिसूचित करण्यात आल्या असून, आता त्या देशाचा कायदा बनल्या आहेत. कामगारांच्या कल्याणाला प्रोत्साहन देणे. गुंतागुंतीचे कायदे सोपे करणे आणि उद्योग जगतासाठी अनुकूल वातावरण तयार करणे. तसेच भविष्यकालीन कार्यबलासाठी मजबूत आणि लवचिक औद्योगिक पाया तयार करणे, जो 'आत्मनिर्भर भारत'च्या उद्दिष्टांना पुढे नेईल, हा या कायद्यांचा उद्देश आहे.

चार नवीन संहिता

1. वेज कोड, 2019 : वेतन संबंधित नियम.
2. औद्योगिक संबंध संहिता, 2020 : कामगार आणि व्यवस्थापन यांच्यातील संबंध.
3. सामाजिक सुरक्षा संहिता, 2020 : कामगारांसाठी सामाजिक सुरक्षा योजना.
4. व्यावसायिक सुरक्षा, आरोग्य आणि कार्य स्थिती संहिता, 2020 : कामाच्या ठिकाणची सुरक्षा आणि आरोग्याच्या अटी.

सिद्धरामय्या-शिवकुमार यांच्या संघर्षात खर्गेही रिंगणात असल्याचा भाजपचा दावा

कर्नाटकमध्ये मुख्यमंत्र्यांच्या शर्यतीत राजकीय गोंधळ

बंगलोर : कर्नाटकातील मुख्यमंत्र्यांच्या पदाबाबत राजकीय अटकळ पुन्हा एकदा तीव्र झाली आहे. उपमुख्यमंत्री डीके शिवकुमार यांच्या कथित असंतोषाच्या अफवांमध्ये, काही काँग्रेस आमदारांनी गेल्या गुरुवारी रात्री दिल्लीत काँग्रेसचे राष्ट्रीय अध्यक्ष मल्लिकार्जुन खरगे यांची भेट घेतल्याने राजकीय तापमान आणखी वाढले आहे. दरम्यान, कर्नाटक भाजपनेही या मुद्द्यावर टीका करण्यास सुरुवात केली आहे.

हुबळी येथे भाजप नेते महेश तेंगनकाई यांनी या मुद्द्यावर प्रतिक्रिया दिली. ते म्हणाले की, हा काँग्रेसचा अंतर्गत मुद्दा असला तरी, माध्यमांच्या वृत्तानुसार पक्षात मोठे संकट निर्माण होत आहे. नोव्हेंबरच्या अखेरीस काँग्रेस पक्षात मोठी उलथापालथ होऊ शकते असा दावा त्यांनी केला. शिवाय, धारवाडमधील भाजपचे विरोधी पक्षनेते अरविंद बेलाड यांनीही या अटकळींना उत्तर दिले. त्यांनी सांगितले की कर्नाटक काँग्रेसमध्ये मुख्यमंत्रीपदावरून संघर्ष सुरू आहे. बेलाड म्हणाले की मुख्यमंत्री सिद्धरामय्या डी.के. शिवकुमार यांना टक्कर देण्यासाठी सतीश जारकीहोली आणि जी. परमेश्वर यांना बढती देऊ इच्छितात. त्यांनी असेही जोर दिला की मल्लिकार्जुन खरगे आता स्वतः शर्यतीत उतरले आहेत.

स्मृतीदिन

वडील काशिनाथ कान्हु गेडाम | आई ताराबाई काशिनाथ गेडाम

26/11/2021 | 22/11/2021

अभिवादक : विजय-माया, रमेश-आशा, डॉ. राजेंद्र-वर्षा स्वप्निल, रोहण, अक्षय, विनीत, सुमेध व रजत सुनन्दा गजभिये, नालंदा गजभिये, शिवांगी गेडाम समस्त गेडाम कुटुंब व वंदना कडबे, सुषमा, अस्मिता, मेघा गेडाम परिवार. पल्लवि-उमेध मेश्राम.

धम्मसंगोष्टीच्या सभेत 'बहुजन सौरभ विषय आणि स्वरूप' या पुस्तकाचे प्रकाशन

नागपूर : तथागत बुद्धाने मूर्तीपूजा मान्य केली नाही, कधी कोणाची पूजाही केली नाही. बुद्धाने केवळ समाज बनवला नसून संघ बनवला होता. बुद्धांनी उपदेशीलेले पंचशील बुद्ध बनण्याचे तंत्र आहे. समाधी कशी प्राप्त करावी हे बुद्धांशिवाय कोणीही सांगू शकले नाही. तथागतांनी सांगितलेला समाधी मार्ग हा विज्ञानवादी, निर्वाणपदाला नेणारा आहे. त्यानुसार आचरण केल्यास व्यक्तीच्या आयुष्यात असीमित परिवर्तन घडून येते, असे धम्म संगोष्टीच्या 369 व्या सभेचे वक्ते आणि चापर्डा येथील ज्ञानभूमीचे संचालक, भिक्खु डॉ. अशोक बोधी यांनी विचार व्यक्त केले. आंबेडकरवादी बौद्ध होण्यासाठी शिक्षित बना, दीक्षित बना, ध्यान करा आणि बोधी प्राप्त करा हे चार गुण ग्रहण केले पाहिजे असेही मत डॉ. अशोक बोधी यांनी व्यक्त केले.

बुद्धांनी अडीच हजार वर्षांपूर्वी विज्ञानवादी धम्म सांगितला. मानवी जीवन दुःखाने व्यापले आहे. परंतु प्रत्येक दुःखद घटनेकडे, संकट-समस्यांकडे कसे पाहायचे हे विविध उदाहरणे देऊन तथागत समजाऊन सांगत होते. बुद्धांचा धम्म हा अनुभवातून सांगितला जातो. माणसाला घडविणारे त्याचे मन हे प्रमुख आहे. अष्टांगिक मार्ग अनुसरून माणूस संस्कारित बनू शकतो. अर्थात बुद्धांचा धम्म हा अध्यात्मवादी नसून तो विज्ञानवादी आहे, असे सभेचे अध्यक्ष प्रा. घनश्याम धाबर्डे यांनी विचार व्यक्त केले. दैनिक बहुजन सौरभचे कार्यकारी संपादक विलास गजभिये यांनी लिहिलेले 'बहुजन सौरभ - विषय आणि स्वरूप' या पुस्तकाचे सभेत प्रकाशन करण्यात आले. दैनिक बहुजन सौरभ हे वृत्तपत्र बुद्ध आणि आंबेडकरी तत्वज्ञानावर वाटचाल करणारे आहे. विलास गजभिये यांनी या वृत्तपत्रात मोजके संपादकीय लेख लिहून या वृत्तपत्राला विकासाकडे नेले आहे. निवडक लेखांचा संग्रह असावा या संकल्पनेतून या पुस्तकाची निर्मिती झाली आहे. या पुस्तकाच्या विक्रीतून मिळणारी राशी समाजकार्यास दान देण्यात येणार आहे, असे या पुस्तकाचे लेखक विलास गजभिये यांनी विचार व्यक्त केलेत. सभेत या पुस्तकाची प्रचंड मागणी झाली, विक्री झाली. कार्यक्रमाची सुरुवात डॉ. सुभाष नगराळे यांच्या 'माझ्या अस्थिवरी फुलांच्या फुलाची बाग राहावी' या धम्मगीताने झाली. कार्यक्रमाला दैनिक बहुजन सौरभच्या निवासी संपादक प्राचार्य संध्या राजूरकर यांची प्रामुख्याने उपस्थिती होती. कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी उषा नरेश धोपटे, अन्नपुर्णा यशवंत दुपटे, अल्का मिलिंद जाधव, अल्का नंदू नगराळे, एच. जी. शेंडे, दादाराव बनसोड, श्याम जाधव, दिलीप मेश्राम, गोपीचंद तेलंग, भीमराव म्हैसकर, डॉ. रमेश पाटील, तेजराज भागवतकर, मिलिंद मून, गौतम पाटील, किशोर धनविजय, मनीष पाटील, सिद्धार्थ कांबळे (मिहान) यांनी सहकार्य केले. उपस्थितांच्या अल्पोपहाराची जबाबदारी विलास गजभिये यांनी सांभाळली. संचालन श्रीराम बनसोड तर आभार रेखा नाईक यांनी व्यक्त केले. भरगच्च कार्यक्रमात शहरातील अनेक गणमान्य व्यक्ती उपस्थित होते.

बहुजन सौरभ **संपादकीय**

दहशतवाद, तपास आणि राजकारण...

एक चिंतन गेल्या काही दशकांत भारताने दहशतवादाचे अनेक दाहक अनुभव घेतले आहेत. मुंबईतील 26/11 हल्ल्यापासून ते पुलवामा पर्यंतच्या घटनांनी देश हादरला. अशा प्रत्येक हल्ल्याने देशाला सुरक्षा, न्याय आणि पारदर्शक तपास या तिन्ही बाबींच्या पुनर्विचाराची आवश्यकता पटवून दिली आहे. दहशतवाद हा कोणत्याही धर्माचा, जातीचा किंवा पक्षाचा भाग नसतो. तो केवळ हिंसाचाराचे भय पसरवण्याचे साधन असते. त्यामुळे अशा घटनांचा तपास करताना राजकीय आरोप अथवा धार्मिक रंग यांपासून दूर राहणे आवश्यक आहे. तपास यंत्रणांनी केलेला प्रत्येक निष्कर्ष पुराव्यांवर आधारित असतो आणि न्यायालयीन प्रक्रियेतूनच सत्य बाहेर येते. त्यामुळे कोणत्याही प्रकरणात आरोप किंवा शंका उपस्थित करण्यापूर्वी अधिकृत अहवाल आणि न्यायालयीन निर्णयांची प्रतीक्षा करणे हाच जबाबदारीचा मार्ग ठरतो. भारतासमोर आज सर्वात मोठे आव्हान म्हणजे राष्ट्रीय सुरक्षेच्या विषयावर राजकीय ढवळाढवळ टाळणे. दहशतवादी हल्ले केवळ परकीय हातांनीच होत नाहीत; कधी कधी आंतरराष्ट्रीय प्रभाव आणि देशांतर्गत दुर्बल धोरण यांचाही संगम यात असतो. यावर मात करण्यासाठी राजकीय एकता, गुप्तचर यंत्रणांची मजबुती आणि नागरिकांच्या सजगतेची आवश्यकता आहे. दहशतवादाचा कोणताही प्रकार हा मानवतेचा शत्रू आहे. म्हणून अशा घटनांकडे भावनांपेक्षा विवेकाने पाहिले पाहिजे. तपास आणि न्यायालयीन प्रक्रिया हाच सत्य ओळखण्याचा योग्य मार्ग आहे. देशहितासाठी प्रत्येक नागरिकाने अफवांपासून दूर राहून सत्य आणि जबाबदार माहितीवरच विश्वास ठेवणे आवश्यक आहे. भारतामध्ये दहशतवादविरोधी तपास प्रक्रियेत काही महत्त्वाच्या सुधारणा आणि उदाहरणे आहेत. विशेषतः 26/11 मुंबई हल्ल्यानंतर दहशतवादाच्या वाढत्या गुंतागुंतीच्या पार्श्वभूमीवर राष्ट्रीय पातळीवरील तपास यंत्रणा सबलीकरणाची गरज स्पष्ट झाली. त्या हल्ल्याच्या तपासानंतर तत्कालीन केंद्रीय गृहमंत्री पी. चिदंबरम यांनी राष्ट्रीय तपास यंत्रणा स्थापण्याचा निर्णय घेतला. या यंत्रणेने अनेक दहशतवादी संघटनांवर यशस्वी छापे टाकले असून काही कुख्यात दहशतवाद्यांना पकडले आहे. त्यानंतर दहशतवादाच्या स्वरूपामध्ये झालेल्या बदलांमुळे आणि देशभरात दहशतवादाचा प्रसार लक्षात घेऊन, 2019 मध्ये ‘राष्ट्रीय तपास यंत्रणा सुधारणा विधेयक’ लोकसभेत मंजूर झाला, ज्यामुळे या यंत्रणेची कार्यक्षमता आणि अधिकारांचा विस्तार झाला. यामध्ये राष्ट्रीय तपास यंत्रणेला राज्य किंवा परदेशात तपास करण्यासाठी अधिक अधिकार दिला गेला असून, दहशतवादी घटनांवर अधिक प्रभावीपणे कारवाई करता येईल असा हेतू आहे. शिवाय अनेक राज्य सरकारांनी त्यांच्या क्षेत्रातील गंभीर दहशतवादी घटनांचा तपास राष्ट्रीय तपास यंत्रणेकडे सोपवताना दिसले आहे. अशा सुधारणा केवळ कायदेशीर नसून तांत्रिक आणि सूत्रसंचालनात्मकही आहेत, ज्यामुळे दहशतवाद्यांची माहिती गोळा करणे, आर्थिक दालनांचा मागोवा घेणे आणि दहशतवादी नेटवर्कची उकल करण्यास मदत झाली आहे. उदाहरणार्थ, जम्मू-कश्मीर येथे दहशतवादी संघटनांवर नियंत्रण आणण्यामध्ये राष्ट्रीय तपास यंत्रणेने महत्त्वाची भूमिका बजावली आहे. याशिवाय, 2008 च्या मुंबई हल्ल्याच्या तपासानंतर सोशल मीडियाच्या वापरावर लक्ष देणे आणि आंतरराष्ट्रीय दहशतवादी संघटनांवर लक्ष ठेवणे याकडेही भर देण्यात आला आहे. एकंदरीत, भारतात दहशतवादाविरोधी तपास यंत्रणा आणि कायदे सतत सुधारले जात आहेत, पण या सुधारणा प्रभावी ठरवण्यासाठी राजकीय सखोल एकमत, प्रशिक्षण, संसाधने आणि तंत्रज्ञानाचा वापर याचीही गरज आहे. त्यामुळे दहशतवादी घटनांवर नियंत्रण मिळवण्याचे प्रयत्न अधिक फलदायी होतात. राष्ट्रीय सुरक्षेचा पाठबळ गेल्या दहा-पंधरा वर्षांत भारताला अनेक रक्तरंजित दहशतवादी हल्ल्यांना सामोरे जावे लागले. 26/11 चा मुंबई हल्ला हा भारताच्या आधुनिक इतिहासातील सर्वात क्रूर आणि आखलेला दहशतवादी हल्ला होता. त्या घटनेनंतर देशाच्या सुरक्षा धोरणात गंभीर बदल करण्याची गरज असल्याचे सर्वांनी जाणवले. या पार्श्वभूमीवर केंद्र सरकारने राष्ट्रीय तपास यंत्रणा स्थापन केली, जी दहशतवादविरोधी गुन्ह्यांच्या तपासासाठी विशेषपणे जबाबदार आहे. या यंत्रणेने दहशतवादी संघटनांवर केलेल्या छापेमारी, गोपनीय माहितीच्या उघड्या आणि दहशतवादी नेटवर्क फुटवण्याच्या प्रयत्नांनी अनेक दहशतवादी कल्पना फसवून लावल्या. याशिवाय, अनेक राज्यांनी त्यांच्या आंतरराष्ट्रीय सीमा, आर्थिक वाहतूक आणि सोशल मीडिया नियंत्रण यासाठी राष्ट्रीय तपास यंत्रणेच्या मदतीसाठी पाऊले उचलली. 2019 मधील सुधारणा विधेयकामुळे या यंत्रणेचे अधिकार आणि संसाधने वाढवण्यात आली आहेत. या सुधारणा राज्य सरकारांच्या विरोधाशिवाय मंजूर होऊ शकल्या नाहीत, पण त्यानंतरही बहुसंख्य राज्यांनी राष्ट्रीय तपास यंत्रणेच्या मदतीने अधिक प्रभावीपणे दहशतवाद नियंत्रित केला आहे. दहशतवादाच्या तंत्रज्ञानामुळे अधिक गुन्हेगारी मानसिकता आणि आंतरराष्ट्रीय कनेक्शन येताना, या सुधारणा काळाला अनुरूप ठरल्या आहेत. यासाठी देशाच्या सुरक्षेवर राजकीय रंग भरण्याऐवजी राजकीय एकत्रितता आणि जबाबदारीची गरज आहे. प्रत्येक नागरिकाने माहितीचे खरेखुरे स्रोत वापरून अफवा टाळाव्या आणि दहशतवाद विरुद्ध मिळून उभे राहावे, असे या वेळी विशेष आवाहन आहे. देशाच्या सुरक्षिततेसाठी ही सुधारणांची मालिका अपुरी असू शकते, पण ती निश्चितच भारताच्या दहशतवादविरोधी लढ्यात महत्त्वाचे पाऊल ठरते. ■ ■

अनुसूचित जातींचे उपवर्गीकरण, क्रिमी लेअर
न्याय, भ्रम आणि वस्तुस्थिती

अनुसूचित जातींच्या उपवर्गीकरणासारख्या अत्यंत गंभीर, संवेदनशील आणि राष्ट्रव्यापी विषयावर विचार करण्यासाठी. संविधानातील कलम 341 हा आपल्या सामाजिक न्यायाच्या संघर्षाचा आधारस्तंभ आहे. आज या कलमाच्या व्याख्येत एक ऐतिहासिक बदल होत आहे. म्हणूनच आपण सर्वांनी या विषयाकडे भावनेने नव्हे, तर तथ्य, अभ्यास आणि संविधानिक मूल्यांच्या भक्कम आधारावर पाहणे गरजेचे आहे. सर्वोच्च न्यायालयाचा 1 ऑगस्ट 2024 चा ऐतिहासिक निर्णय आपणास माहीतच आहे. 1 ऑगस्ट 2024 रोजी सर्वोच्च न्यायालयाने एक मोठा निर्णय दिला. या निर्णयात न्यायालयाने म्हटले, अनुसूचित जातींचे उपवर्गीकरण करण्याचा अधिकार राज्य सरकारांना आहे आणि अनुसूचित जातींमध्येही क्रिमिलेयर संकल्पना लागू करण्याचा विचार केला पाहिजे. हा खटला मूळतः पंजाब आणि आंध्र प्रदेश येथील होता, पण निर्णय संपूर्ण भारतभर लागू झाला. यावर उजव्या विचारसरणीच्या लोकांनी स्वागत केले, तर अनेकांनी चिंता व्यक्त केली. आंबेडकरी संघटनांनी देशभर प्रचंड विरोध केला. आंदोलन केले होते. वर्गीकरण करण्याचे न्यायालयाने कारण दिले की, काही अनुसूचित जाती इतर जातींना पुढे जाण्यापासून रोखतात. ही एक गंभीर निरीक्षणासारखी गोष्ट होती. पण तिची सत्यता तपासणे हे न्यायालय व राज्यांचे कर्तव्य होते. उपवर्गीकरण हे फक्त एक प्रशासकीय काम नाही. हा इतिहास बदलणारा निर्णय असतो.

यासाठी जातीवार लोकसंख्या, प्रतिनिधित्व, शिक्षण, नोकरी, सामाजिक स्थिती :- या सर्वांची शास्त्रीय माहिती आवश्यक होते. ही माहिती गोळा न करता थेट निर्णय दिला आहे. राज्यांनी घाईघाईत उपवर्गीकरण सुरू केले आहे. हरियाणा, पंजाब, आंध्र प्रदेश ही उदाहरणे आपल्या समोर आहेत. महाराष्ट्रानेही न्यायमूर्ती अनंत बदर यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती स्थापन केली आहे. परंतु प्रश्न असा आहे, वास्तवातील आकडेवारी काय सांगते? आणि कोणत्या जातीवर कोणते आरोप खरे आहेत? आणि कोणते आरोप फक्त राजकीय वादळाचे निर्मिती आहेत? ‘बौद्ध इतर अनुसूचित जातींना पुढे जाऊ देत नाहीत.’ हा आरोप नवीन नाही. पण हा आरोप किती खरा? चला आज आपण तथ्यांवर आधारित तपासणी करू. सरकारी नोकरीतील बौद्धांचे प्रतिनिधित्व सत्याचा आरसा.

22 नोव्हेंबर 2025 ला संविधान कलम 341 नावाने, समता सैनिक दल आयोजित परिषद, कन्व्हेन्शन हॉल, इंदोरा, नागपूर येथे आहे त्या निमित्ताने हा लेख लिहत आहे.

महाराष्ट्र शासनाच्या अधिकृत आकडेवारीनुसार :- एकूण शासकीय पदे (वर्ग ए ते डी वर्ग) -4,78,082 त्यातील अनुसूचित जातीचे कर्मचारी (बौद्धांसह)- 86,078? 18टक्के. त्यातील बौद्ध फक्त 28,047? 5.9टक्के, होय, फक्त 5.9टक्के!

आता लक्ष द्या - महाराष्ट्रातील बौद्धांची एकूण लोकसंख्या 8.5टक्के आहे. नोकरीत त्यांचे प्रतिनिधित्व मात्र फक्त 5.9टक्के. यावरून बौद्धांनी कोणाचाही हिस्सा घेतलेला नाही. उलट अजून 2.6टक्के जागा रिक्त आहेत. तरीही त्यांच्यावर आरोप की, ‘हे इतर जातींना पुढे जाऊ देत नाहीत’? हा आरोप तथ्यविरहित, अन्यायकारक आणि भ्रमावर आधारित आहे.

लोकसंख्या विरुद्ध प्रतिनिधित्व :- कोण कमी? कोण जास्त?

2011 च्या जनगणनेनुसार :- महाराष्ट्राची लोकसंख्या 11.23 कोटी, अनुसूचित जाती लोकसंख्या 1.32 कोटी (11.8टक्के), एकूण बौद्ध (महार, हिंदू महार, फक्त बौद्ध) 95 लाख? 8.5टक्के, लोकसंख्या 8.5टक्के, नोकरीत प्रतिनिधित्व 5.9टक्के.

हे गणित सांगते, बौद्धांनी कोणाचेही आरक्षण घेतले नाही; उलट त्यांचेच प्रतिनिधित्व कमी आहे. उपवर्गीकरणाचा उद्देश जर खरा सामाजिक न्याय असेल, तर त्यासाठी सर्व जातींच्या सामाजिक, आर्थिक, शैक्षणिक स्थितीचा वैज्ञानिक अभ्यास आवश्यक आहे. पण आज परिस्थिती उलट आहे. अभ्यास न करता निर्णय घेतले जात आहेत. समाजात तणाव वाढवणारी भाषा वापरली जाते. काही जातींची प्रतिष्ठा कमी करणारे आरोप केले जातात. हा मार्ग चुकीचा आहे. हा मार्ग समतेचा नाही. हा मार्ग सामाजिक ऐक्याचा नाही. हा मार्ग संविधानिक विचारांच्या विरोधाचा आहे. 2026 ची जनगणना अंतिम सत्य आणेल. 2026 मध्ये नवी

अनिल वैद्य
माजी न्यायाधिश
9657758555

जनगणना होणार आहे. ती येऊ द्या.

अचूक लोकसंख्या, वर्गनिहाय डेटा, प्रतिनिधित्वाची वस्तुस्थिती :- हे सर्व समोर येऊ दे. त्याआधारेच उपवर्गीकरण व्हावे. मगच कोण ‘पुढे गेले’, कोण ‘मागे राहिले’, कोण ‘दुसऱ्याला संधी दिली नाही’. ही सर्व चर्चा तथ्यावर आधारित होईल.

‘न्याय आणि समता’ हे संविधानाचे दोन डोळे आहेत. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपणाला दिलेले संविधान हे समता, स्वातंत्र्य, न्याय आणि बंधुतेच्या मूल्यांवर आधारित आहे. उपवर्गीकरण निर्णय करताना ही चार मूल्ये तडीस नेणे, हेच आपले कर्तव्य आहे. अफवा नाही - तथ्य हवे. द्वेष नाही - विवेक हवा. तोडमोड नाही - संविधानाचा सन्मान हवा. उपवर्गीकरण हे अभ्यासपूर्ण असावे. तथ्यांवर आधारित असावे. कोणत्याही जातीवर खोटे आरोप करून नाही. लोकसंख्येप्रमाणे प्रतिनिधित्व हा न्यायाचा खरा निकष आहे. संविधानिक मूल्यांची तडजोड कधीही स्वीकारली जाणार नाही. समाजाचे रक्षण विभाजनाने नाही, तर एकतेने आणि सत्याने होते. सर्वोच्च न्यायालयाच्या उपवर्गीकरणाचा निर्णय देताना न्यायमूर्ती बेला त्रिवेदी यांनी वर्गीकरणास विरोध केला. त्या म्हणाल्या, डॉ. आंबेडकरांनी संविधानसभेत स्पष्ट केले होते की अस्पृश्यतेचे दुःख सर्वच जातीत समान असल्याने अनुसूचित जाती हा एकच वर्ग आहे. त्यात उपविभाग करणे हे संविधानकर्त्यांच्या मूळ तत्त्वाला विरोधी आहे.’ हा न्यायमूर्ती बेला त्रिवेदी यांनी दिलेला संदर्भ होता. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी अनुसूचित जातीच्या बाबतचे अधिकार केंद्राला असावे, राज्य सरकारला नाही. याही मताचा उल्लेख न्यायमूर्ती बेला त्रिवेदी यांनी केला आहे. दुसरे म्हणजे, आरक्षण हे गरिबी हटाव कार्यक्रम नाही तरी अनुसूचित जाती-जमातीसाठी क्रिमी लेअर लागू करण्याचे निर्देश न्यायालयाने दिले. त्याचे समर्थन सार्वजनिक सभेत केले जात आहे. अनुसूचित जातीच्या सनदी अधिकाऱ्याचा मुलगा आणि मजुराचा मुलगा यांची स्पर्धा होऊ शकत नाही असे सांगितले जाते. त्यांनाही माहित नाही की अनुसूचित जातीच्या मुलांना आपसात स्पर्धा करायची नसून खुल्या प्रवर्गाशी स्पर्धा करायची आहे. त्यांना हेही माहित नाही की अनुसूचित जातीच्या सर्वसामान्य गरीब कुटुंबातील विद्यार्थ्यांनी श्रीमंत व सनदी अधिकाऱ्यांच्या मुलापेक्षाही अधिक प्रगती केली आहे कित्येक श्रीमंतांची व सनदी अधिकाऱ्यांची मुले प्रगती करू शकले नाही. शिक्षण सुद्धा पुरेसे करू शकले नाही. असे अनेक उदाहरण आहेत. त्यामुळे ही तुलनाच करणे चुकीचे आहे. अनुसूचित जातीमध्ये वर्गीकरण करून फूट पाडायची त्यानंतर क्रिमिलियर लावून दुसरी फूट पडायची. एक संघ होऊ द्यायचे नाही. हे कुठली आंबेडकरी भूमिका आहे? डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी सर्वांना अर्थात अनुसूचित जाती-जमाती, ओबीसी या बहुजन समाजाला एकत्र करण्यासाठी चळवळ केली आहे. यावर उपवर्गीकरणामुळे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या मूळ भूमिकेला छेद जातो. ॲड. स्मिता कांबळे यांनी पुढाकार घेऊन समता सैनिक दलाच्या वतीने नागपूरला 22 नोव्हेंबर 25 ला आयोजित संविधान कलम 341 परिषदेस शुभेच्छा व्यक्त करतो. ■ ■

आत्महत्येमुळे प्रियजन गमावलेल्या व्यक्तींच्या वास्तवाचा समाजशास्त्रीय मागोवा

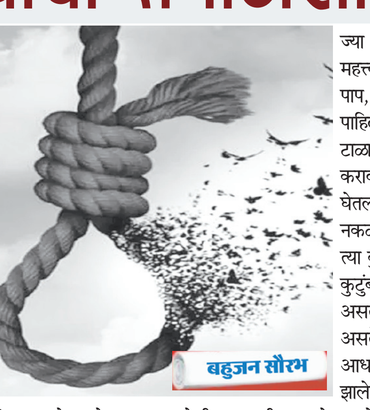

मानवी जीवनाची रचना ही भावनिक नातेसंबंध, सामाजिक मूल्ये, आर्थिक अपेक्षा आणि मानसिक आरोग्याच्या विविध स्तरांवर उभी आहे. या सर्व घटकांच्या गुंफणीत कधी कधी असा क्षण येतो, जेव्हा एखादी व्यक्ती जीवनाचा प्रवास संपवण्याचा निर्णय घेते. आत्महत्या ही केवळ वैयक्तिक न राहता खोलवर सामाजिक परिणाम घडवणारी घटना असते. एखादी व्यक्ती या जगातून जाताना मागे ठेवून जाते ती फक्त आठवण नाही, तर भावनिक धक्क्यांनी विदीर्ण झालेले जीवन, अपराधगंडाने झाकलेली शांतता, सामाजिक चौकटींच्या चौकशीचा भार आणि भविष्याच्या असुरक्षिततेची काळोखी पोकळी. म्हणूनच अमेरिकेतील थँक्सगिव्हिंग दिवसाच्या अगोदरचा शनिवार म्हणजेच यंदा 22 नोव्हेंबर रोजी जगभर ‘आत्महत्येमुळे प्रियजन गमावलेल्या व्यक्तींचा आंतरराष्ट्रीय दिन’ (International Survivors of Suicide Loss Day) म्हणून पाळला जातो. हा दिवस मागे उरलेल्या लोकांसाठी सांत्वनाचा, समाजासाठी आत्मपरीक्षणाचा आणि मानवी संवेदनशीलतेसाठी स्मरणरूप दिपस्तंभ आहे. भारतीय समाजात नातेसंबंधांचे, कुटुंबप्रणालीचे आणि सामूहिक भावविश्वाचे महत्त्व अतूट आहे. अशा पायाभूत रचनेत आत्महत्येची घटना ही कुटुंबाला पूर्णपणे हादरवून टाकणारी असते. मृत व्यक्तीचा वेदनादायी शेवट पुस्तकी व्याख्येत ‘आकस्मिक घटना’ म्हणून मांडता येईल, परंतु कुटुंबासाठी तो अमानवीक वेदनेचा दीर्घकालीन प्रवास असतो. सर्वात गुंतागुंतीची गोष्ट म्हणजे, प्रिय व्यक्तीने आपले जीवन संपवण्यामागील कारणे अनेकदा धूसर राहतात. कोणत्याही स्पष्ट वाटणाऱ्या कारणांमागे अदृश्य ताण, मानसिक आरोग्याची नाजूक स्थिती, सामाजिक अपेक्षा, अपयशाची भीती, आर्थिक कोंडी, बेरोजगारी, प्रेम प्रकरण, नातेसंबंधातील दडपण किंवा एकाकीपणाची असह्य भावना लपलेली असू शकते. त्यामुळे या मृत्यूचे ओझे फक्त शोकाचे नसते; ते अनुत्तरित प्रश्नांचे, गोंधळाचे आणि न सांगता निघून गेलेल्या वेदनेचे असते. समाजशास्त्रीय विचारवंत एमिल दुर्खीम यांनी आत्महत्येचे विश्लेषण करताना सांगितले आहे की आत्महत्या ही घटना सामाजिक एकात्मता आणि सामाजिक नियमनाशी थेट जोडलेली असते. व्यक्ती समाजाच्या मूल्यांपासून, भावनिक आधारापासून किंवा सामाजिक संरचनेपासून अलग झाली की आत्महत्येचा धोका वाढतो. परंतु, आत्महत्येनंतर उरलेल्या कुटुंबीयांवर सामाजिक वातावरण ज्या प्रकारे प्रतिक्रिया देते, तेही तितकेच समाजशास्त्रीयदृष्ट्या महत्त्वाचे आहे. आपल्याकडे अजूनही आत्महत्येकडे कलंक, पाप, चूक, कमजोरी किंवा ‘कुटुंबाची बदनामी’ अशा दृष्टीने पाहिले जाते. परिणामी, मृताच्या कुटुंबाला समाजाकडून टाळाटाळ, कुजबुज, संशय, टीका आणि अप्रत्यक्ष दोषारोप सहन करावा लागतो. ‘काही दिसले नाही का?’, ‘इतका ताण कसा घेतला?’, ‘घरात काय बिनसले होते?’ अशा प्रश्नांतून समाज नकळतपणे मानसिक हिंसा करत असतो. हा सामाजिक दबाव त्या कुटुंबाला आणखी खोल एकाकीपणात ढकलतो.

कुटुंबातील प्रत्येक सदस्यावर या घटनेचा परिणाम वेगवेगळा असतो. पालकांसाठी हे स्वतःच्या एका भागाच्या मृत्यूसारखे असते. जोडीदारासाठी ते आयुष्याच्या स्तंभाचा कोसळलेला आधार असतो. मुलांसाठी ते सुरक्षिततेची आणि विश्वासाची नष्ट झालेली छाया असते. भावंडांसाठी ते नात्याची अचानक तुटलेली साखळी असते. अनेक अभ्यासांनुसार आत्महत्येमुळे प्रियजन गमावलेल्या व्यक्तींमध्ये नैराश्य, चिंता, गुंतागुंतीचा शोक (complicated grief), अपराधगंड, आत्मविश्वासाचा अभाव आणि स्वतःच्या ओळखीबद्दल संभ्रम यांचे प्रमाण अधिक असते. हा प्रसंग ‘कसा झाला असेल?’, ‘का झाले?’, ‘मी काय करू शकलो असतो?’ अशा अनंत प्रश्नांचा मानसिक संघर्ष असतो. विशेषतः मुलांवर याचा परिणाम अत्यंत संवेदनशील असतो. पालकांपैकी एकाने स्वतःचे जीवन संपवले, तर मुलांना असुरक्षितता, भीती, अपराधगंड, राग, नियमभंग, अभ्यासात ढिलाई, एकटेपणा आणि मानसिक अस्थिरता यांचा सामना करावा लागतो. त्यांच्या मनात ‘माझ्यासाठी ते का थांबले नाहीत?’ असा खोलवर जळजळीत प्रश्न जन्म घेतो. त्यामुळे अशा मुलांना समुपदेशन, भावनिक आधार, खुला संवाद आणि परिस्थिती समजावून सांगण्याची अत्यावश्यक गरज असते. ग्रामीण भारतात आत्महत्येनंतरचा सामाजिक दबाव अधिक तीव्र असतो. आत्महत्या ही अजूनही वर्ज्य विषय मानली जाते. अनेक ठिकाणी मृत व्यक्तीच्या कुटुंबाकडे संशयाने पाहिले जाते. काहीवेळा अंधश्रद्धा, दैवी कोप, भूतबाधा, वाईट नजर, अशा स्पष्टीकरणांचा आधार घेतला जातो. आत्महत्येने मृत व्यक्तीच्या अंत्यविधीत देखील काही ठिकाणी भेदभाव केला जातो. कुटुंबाला सण-समारंभात, गावकऱ्यांमध्ये, नात्यात, चौकात पाहिल्या जाणाऱ्या कुजबुजीतून दिवसेंदिवस मानसिक जखमांवर मीठ चोळले जाते. शहरांमध्ये वातावरण काहीसे वेगळे असले तरी सामाजिक अंतर वाढल्याने एकाकीपणा आणि भावनिक तुटकता अधिक तीव्र दिसते. कुटुंबाला हवा असते तो आधार, संवेदनशीलता आणि समज. पण मिळते ती शांतता, दुर्लक्ष किंवा औपचारिक सहानुभूती.

आत्महत्या ही घटना केवळ भावनिक नसून आर्थिक आणि सामाजिक रचनेवरही खोल परिणाम करणारी असते. अनेक वेळा मृत व्यक्ती घरातील कमावता सदस्य असतो. त्याच्या अचानक जाण्यामुळे कुटुंबाचा आर्थिक समतोल पूर्णपणे बिघडतो. कृषी क्षेत्रातील संकट, बेरोजगारी, कर्जताण यांच्या पार्श्वभूमीवर आत्महत्येचे प्रमाण वाढते आणि त्यामुळे मागे उरणाऱ्या कुटुंबांना कर्ज, नोकरी, मुलांचे शिक्षण, आरोग्य, दैनंदिन गरजा अशा मूलभूत गोष्टींची तातडीची लढाई लढावी लागते. सरकारी योजना असल्या तरी त्यांचा लाभ मिळवताना प्रक्रिया जटिल, कागदोपत्री आणि वेळखाऊ असते. त्यामुळे कुटुंब भावनिक धक्क्यासोबतच आर्थिक संघर्षातही अडकते. या दिवसाचे महत्त्व इथेच अधोरेखित होते. हा दिवस सांगतो की आत्महत्येमुळे प्रियजन गमावलेले लोक समाजात अदृश्य नाहीत. त्यांची वेदना खऱ्या आहेत आणि त्यांना समजून घेणे, मान्यता देणे आणि साथ देणे ही समाजाची सामूहिक जबाबदारी आहे. हेही लक्षात घ्यावे लागते की मानसिक आरोग्याविषयीची भीती, लाज, कलंक हे आजही मोठे अडथळे आहेत. जोवर मानसिक आरोग्य समस्या ‘कमजोरी’ मानली जातील, तोवर आत्महत्या एकलकोंडेपणाचा मार्ग राहील आणि त्यानंतरचे सामाजिक आघात अधिक भीषण होतील. मानसिक आरोग्य सेवा उपलब्ध करून देणे, कुटुंबाला समुपदेशन, सपोर्ट ग्रूप, समुदाय पातळीवरील जागरूकता, शाळा-महाविद्यालयांमध्ये भावनिक आरोग्य शिक्षण, कार्यस्थळांवर ताणनियंत्रण कार्यक्रम, ग्रामीण भागात आरोग्य कर्मचाऱ्यांचे प्रशिक्षण, कुटुंबांना आर्थिक सहाय्य ही सर्व पावले अत्यंत महत्त्वाची आहेत. आत्महत्येमुळे झालेल्या मृत्यूंना रोखणे हा एक भाग आहे; पण त्यानंतर मागे राहिलेल्या कुटुंबांना पुन्हा उभे करणे हा दुसरा, अनेकदा दुर्लक्षित पण अत्यंत महत्त्वपूर्ण भाग आहे. समाजाने त्यांच्यासोबत उभे राहण्यासाठी संवेदनशीलता, सहानुभूती आणि समज वाढवली तर त्यांच्या पुनर्बांधणीचा प्रवास सुकर होऊ शकतो.

डॉ. राजेंद्र बगाटे
मो. 9960103582

या दिनाचे सर्वात मोठे महत्त्व असे की तो आपल्या सामाजिक मूल्यांचे पुनर्मूल्यांकन करण्यास भाग पाडतो. आपण नातेसंबंधांच्या नाजूकतेकडे किती प्रतिसाद देतो? आपण भावनिक संकटांचा सामना करणाऱ्या व्यक्तींना किती समजून घेतो? कुणाच्या अंतरी चाललेला संघर्ष आपणास किती दिसू शकतो? आणि सर्वांत महत्त्वाचे म्हणजे आम्ही, समाज म्हणून, दुःखाच्या काळात कुणासाठी आधारवड होऊ शकतो का? हा दिवस सांगतो की प्रत्येक शोकाच्या मागे अक्षम्य वेदना दडलेली असते; आणि प्रत्येक वेदनेच्या मागे समजून घेण्याची आणि आधार देण्याची संधी असते.

शेवटी, आत्महत्या हा शेवट असू शकतो, परंतु मागे उरलेल्या व्यक्तींचा प्रवास हा नव्या सुरुवातीचा असतो. अवघड, वेदनादायी, पण शक्य. योग्य सामाजिक आधार, मानसिक आरोग्याविषयी जागरूकता आणि मानवी संवेदनशीलता यांच्या मदतीने ते पुन्हा जगण्याचा मार्ग शोधू शकतात. या दिवसाचा संदेश अत्यंत स्पष्ट आहे की दुःखाला शब्द द्या, वेदनेला मान्यता द्या आणि माणुसकीने माणसाजवळ उभे राहा. कारण कधी कधी फक्त एक ऐकणारे कान आणि एक समजून घेणारा हातही एखाद्याच्या पुनर्जन्माचा आधार ठरू शकतो. ■ ■

डॉ. विश्वनाथ कराड यांनी गावच केले मानवतातीर्थ!

माणसे अनेक जन्मतात, संघर्षातून मोठी होतात. पैशाची श्रीमंती मिळाली की अनेकजण गरीबीचे दिवस विसरतात. जन्मगाव, खेडे आणि तिथली जीवाभावाची माणसे विसरतात. कारण शिक्षणाने सुटबुट येतो, श्रीमंतीने गाड्या-घोडे येतात आणि गावाकडे मळकट-फाटक्या कपड्यातल्या बालपणातील माणसे परकी वाटू लागतात. पण अशा विकृत विचारसरणीला डॉ. विश्वनाथ कराड हे अपवाद आहेत. महाराष्ट्रातील लातूर जिल्हा तसा दुष्काळग्रस्त. याच लातूर शहरापासून हाकेच्या अंतरावर, ओबडधोबड वाटेवर वसलेले रामेश्वर (रुई) हे लहानसे ऐतिहासिक गाव. काही प्राचीन संदर्भ या गावाशी जोडलेले आहेत. 3 फेब्रुवारी 1941 रोजी याच गावात प्रा. डॉ. विश्वनाथ कराड यांचा जन्म झाला. कुटुंब शेतकरी; वारकरी संप्रदायाचा वैचारिक संस्कार घरात. डॉ. कराड यांचे प्राथमिक शिक्षण गावातल्या गाईच्या गोठ्यात चालणाऱ्या शाळेत झाले. महाविद्यालयीन शिक्षण पुणे येथील कॉलेज ऑफ इंजिनिअरिंगमधून मेकॅनिकल इंजिनिअरिंग (बी.ई. आणि एम.ई.) करून तब्बल 20 वर्षे अध्यापन क्षेत्रात घालवली. 1983 मध्ये तत्कालीन मुख्यमंत्री वसंतदादा पाटील यांच्या प्रोत्साहनाने MAEER's MIT ही विनाअनुदानित अभियांत्रिकी महाविद्यालयाची स्थापना झाली आणि भारतातील उच्चशिक्षणात एक क्रांतीकारी पर्व सुरू झाले.

प्रा. डॉ. विश्वनाथ कराड हे दूरदर्शी शिक्षणमहर्षी. आपल्या रामेश्वर (रुई) गावातही त्यांनी अत्याधुनिक, सुसज्ज शाळा उभारली. त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वात अनेक गुणांचे अद्भुत मिश्रण आहे, ते उत्कृष्ट वास्तुशिल्पी आहेत; अध्यात्माचा अंगीकार असला तरी अंधश्रद्धेला स्थान नाही; विज्ञान आणि अध्यात्माचा समन्वयच विश्वशांती निर्माण करू शकतो, हा स्वामी विवेकानंदांचा विचार ते कर्ममार्गाने जगतात.

आज MIT गटांतर्गत 6 आंतरराष्ट्रीय विद्यापीठांसह 72,000 पेक्षा अधिक विद्यार्थी शिक्षण घेतात आणि 10,000 पेक्षा जास्त कर्मचारी कार्यरत आहेत. MIT म्हणजे केवळ भव्य इमारती नव्हेत तर उत्कृष्ट शिक्षणाची परंपरा आहे. येथे शिक्षण फक्त पदव्यापुरते मर्यादित नसून राष्ट्रधर्म, विश्वबंधुत्व आणि खऱ्या मानवतावादाचे संस्कार करण्याचे कार्य घडते.

पुण्यात MIT परिसरात उभारलेले जागतिक शांतिदालन (डोम) हे डॉ. कराड यांच्या दृष्टीचे श्रेष्ठ उदाहरण. मानवमूल्यांसाठी कार्य करणाऱ्या महामानवांच्या प्रेरणादायी प्रतिमा आणि त्यांचा इतिहास विद्यार्थ्यांच्या मनात तेज निर्माण करतो. 2024 मध्ये संत गाडगे बाबा आणि राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांच्या प्रतिमा स्थापना सोहळ्यासाठी मला विशेष निमंत्रण लाभले. एका ग्रामीण कुटुंबातून आलेल्या या व्यक्तीने सिनेजगतातील शहनशहा राजकपूर यांच्या शेकडो एकरांच्या फार्महाऊसचे जतन करून त्याला ज्ञानदानाचे, विश्वशांतीचा संदेश देणारे पवित्र स्थळ बनवले. डॉ. कराड तब्येतीची पर्वा न करता, थकत्या वयाची चिंता विसरून, लोकजागृती आणि संस्कारी युवापिढी घडवण्याचे व्रत अंगीकारून जगभरात फिरतात. रामेश्वर (रुई) येथे त्यांनी निर्माण केलेले ‘विश्वधर्मी मानवतातीर्थ’ हे त्यांचे सर्वात मोठे योगदान. येथे सर्व धर्म-पंथ-संप्रदायांना एकत्र आणून विश्वमानवतेचा संदेश दिला जात आहे. रामेश्वर (रुई) मधील प्राचीन श्रीराम मंदिराचे भव्य रूपांतर करून येथे किर्तन-प्रवचनातून लोकजागृतीचे केंद्र निर्माण केले. काही अंतरावर जामा मस्जिद आणि हजरत जैनुद्दीन चिश्ती दरगाह यांचे पुनर्निर्माणही डॉ. कराडांनी हिंदू-मुस्लीम बांधवांच्या सहभागाने करून बंधुभाव प्रस्थापित केला. येथील बुद्धविहार पाहताना परदेशातील विहारांची आठवण येते. संत गोपालबुवा समाधीस्थळ, कुस्ती आखाडा, ग्रामीण रुग्णालय, आधुनिक ग्रंथालय ही सर्व स्थळे मानवी मूल्ये आणि एकात्मतेची शिकवण देणारी आहेत.

जनक्रांतीच्या पाऊलवाटा

ज्ञानेश्वर दुर्गादास रक्षक
मो. 9823966282

14 नोव्हेंबर 2025 - भारताचे पहिले प्रधानमंत्री पंडित नेहरू यांचा जन्मदिवस, बालदिन. या दिवशी ‘विश्वधर्मी मानवतातीर्थ भवन’, ‘डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर स्मृती विश्वशांती भवन’ आणि नदीवरील ‘विश्वधर्मी श्रीराम-रहीम मानवता सेतु’ या तीन अद्वितीय वास्तूंचा लोकार्पण सोहळा पार पडला. विविध महामानवांचे विचार, त्यांची कर्तृत्वगाथा आणि जगभरातील विचारवंत, शास्त्रज्ञ यांची जीवनप्रेरणा येथे संवर्धित आहे. या सार्वत्रिक मानवता तीर्थाच्या लोकार्पणाला उपस्थित राहण्याचे भाग्य मला लाभले.

हा भव्य सोहळा पाहताना, डॉ. कराड यांना प्रेरणा देणारे भगवान गौतम बुद्ध, छत्रपती शिवाजी महाराज, महात्मा गांधी आणि राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांच्या ग्रामगीतेचा विचार स्पष्ट दिसत होता. सभागृहातील त्यांच्या प्रतिमांनी हे अधोरेखित केले. राष्ट्रसंतांच्या अमर ओव्यांचे बोल मनात घुमू लागले -

‘सबके लिये खुला है, मंदिर यह हमारा,
मानव का धर्म क्या है, मिलती है राह जिसमें।’

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांची कल्पना :- प्रत्येक गाव हे तीर्थ बनावे, ही डॉ. कराड यांनी प्रत्यक्षात आणली आहे. गावाची शाळा, धर्मशाळा, ज्ञानकोश, आरोग्यसेवा, तरुणांसाठी प्रेरणेंद्रिय, सर्व काही घडवून आदर्शग्रामाचे मॉडेल जगासमोर ठेवले आहे.

राष्ट्रसंतांनी दास टेकडीवर ‘विश्व-मानव मंदिर’ उभारण्याची जीवनांत शेवटची इच्छा व्यक्त केली होती. ते त्यांच्या हयातीत पूर्ण झाले नाही; त्यानंतरही काही कारणांनी ते अपूर्ण राहिले. पण डॉ. कराड यांनी राष्ट्रसंतांच्या भावनेचे खरे रूप समजून ‘विश्वधर्मी मानवतातीर्थ’ उभारून तो संकल्प पूर्णत्वास नेला. उद्याच्या युवा भारताने या प्रेरणास्थळाला नक्की भेट द्यावी. हे मानवतेचे विद्यापीठ आहे. ■ ■

समाजवादी विचारधारेचे पाईक मुलायमसिंग यादव

समाजवादी पक्षाचे संस्थापक आणि उत्तर प्रदेशचे माजी मुख्यमंत्री तसेच देशाचे माजी संरक्षण मंत्री मुलायमसिंग यादव यांची आज जयंती. 22 नोव्हेंबर 1939 रोजी उत्तर प्रदेशातील सैफई गावात जन्मलेले मुलायम सिंग यांनी आग्रा विद्यापीठातून एम. ए व जैन इंटर कॉलेज करहल मधून बीटी केले. वयाच्या अवघ्या पंधराव्या वर्षीच त्यांनी राजकीय चळवळीत भाग घेतला. 1954 साली वयाच्या पंधराव्या वर्षी समाजवादी नेते डॉ. राम मोहन लोहिया यांच्या चळवळीत भाग घेतल्याने त्यांना तुरुंगवास भोगावा लागला. जेष्ठ समाजवादी नेते डॉ. राम मनोहर लोहिया यांना ते गुरू मानत. त्यांच्या विचारांनी प्रेरित होऊनच त्यांनी समाजवादी आंदोलनात भाग घेतला. 1967 साली मुलायमसिंग यादव युनायटेड सोशालिस्ट पक्षाच्या तिकिटावर प्रथमच विधानसभेत निवडून गेले. 1975 साली जेव्हा देशात आणीबाणी घोषित झाली तेंव्हा या आणीबाणीला मुलायमसिंग यादव यांनी कडवा विरोध केला. आणीबाणीच्या काळात मुलायमसिंग यादव यांना 19 महिन्यांचा तुरुंगवास भोगावा लागला. आणीबाणी उठल्यानंतर काँग्रेसला विरोध करण्यासाठी जो जनता परिवार तयार झाला होता. त्यात मुलायमसिंग यांची भूमिका खूप महत्वाची होती. मुलायमसिंग यादव, लालूप्रसाद यादव, रामविलास पासवान, बिजू पटनाईक, चंद्रशेखर हे जनता परिवारातील त्यावेळचे तरुण तुर्क नेते होते. या नेत्यांनी मिळून पुढे जनता दल या पक्षाची स्थापना केली. 1989 साली हा पक्ष केंद्रात सत्तेवर आला. मात्र कार्यकाळ पूर्ण करण्याआधीच हे सरकार पडले. पुढे जनता दलात फूट पडली. मुलायमसिंग यादव हे ही जनता परिवारातून बाहेर पडले आणि 4 नोव्हेंबर 1992 रोजी त्यांनी समाजवादी पक्षाची स्थापना केली. 1996 साली जेंव्हा केंद्रात तिसऱ्या आघाडीची सत्ता आली तेंव्हा मुलायमसिंग यादव हे प्रधानमंत्री पदाचे प्रबळ दावेदार होते. मात्र काही कारणांनी त्यांना प्रधानमंत्री होता आले नाही. एच. डी. देवेगौडा हे भारताचे प्रधानमंत्री बनले. या मंत्रिमंडळात ते संरक्षण मंत्री बनले. पण हे सरकारही जास्त काळ टिकले नाही. त्यानंतर आय. के. गुजराल प्रधानमंत्री बनले. त्यांच्या मंत्रिमंडळात देखील ते मंत्री बनले. याकाळात त्यांनी भाजपला प्रखर विरोध केला. त्यामुळे ते काँग्रेसच्या जवळ गेले असे मानले जात होते. मात्र 1999 साली जेंव्हा काँग्रेसने केंद्रात सत्ता स्थापनेचा प्रयत्न केला, तेंव्हा मुलायमसिंग यादव यांनी त्यांना साथ दिली नाही. दरम्यानच्या काळात त्यांनी उत्तरप्रदेश मधील आपला वरचष्मा कायम ठेवला. उत्तर प्रदेश सारख्या देशातील सर्वात मोठ्या आणि महत्वाच्या राज्याचे ते 5 डिसेंबर 1989 ते 24 जानेवारी 1991, 5 डिसेंबर 1993 ते 3 जून 1996 आणि 29 ऑगस्ट 2003 ते 11 मे 2007 या कालावधीत ते तीनदा उत्तर प्रदेशचे मुख्यमंत्री राहिले. पुढे त्यांचे सुपुत्र अखिलेश यादव हे देखील उत्तर प्रदेशचे पाच वर्षे मुख्यमंत्री राहिले. उत्तर प्रदेशच्या राजकारणातच नव्हे तर देशाच्या राजकारणात कायम मध्यवर्ती भूमिका बजावणारे मुलायमसिंग हे दिलदार राजकारणी म्हणून ओळखले जात. तीन वर्षांपूर्वी 10 ऑक्टोबर 2022 रोजी वृद्धापकाळाने त्यांचे निधन झाले. त्यांच्या निधनाने समाजवादी विचारांचा पाईक असलेला एक खंदा कार्यकर्ता काळाच्या पडद्याआड गेला. मुलायमसिंग यादव यांच्या निधनाने समाजवादी चळवळीची मोठी हानी झाली आहे. समाजवादी विचारधारेचे पाईक असलेल्या मुलायमसिंग यादव यांना जयंतीदिनी निमित्त विनम्र अभिवादन ! ■ ■

श्याम ठाणेदार, पुणे
9922546295

“ पाठ नेहमी मजबूत ठेवली पाहिजे कारण,
शाब्बासकी आणि धोका दोन्ही पाठीमागूनच मिळतात. ”

उपाशाला मोह गोड वाटल्याने सत्तेसाठी दलबदलूंची सत्तेकडे ओढ

स ध्याचे राजकारण बघता निष्ठावंत नेते तथा कार्यकर्त्यांचा एकूणच दुष्काळ जाणवतो आहे. पक्ष कोणताही असो, त्यात काही अपवाद वगळता काम करणारे नेते आणि कार्यकर्त्यांचा पुर्व इतिहास बघितला तर कळून येते की त्यांनी कितीदा बेडकांसारख्या इकडून तिकडे, तिकडून इकडे उड्या मारल्या याची माहिती मिळते. आता तर सत्तेपुढे शहाणपण चालत नाही, या विचाराला अतिशय महत्व प्राप्त झाले असून, कोणी कितीही गुन्हे करा, जमीनी खरेदी करतांना कितीही घोटाळे करा, सरकारी जमीनीची परस्पर खरेदी-विक्री करा, वाळू आणि राख माफियासोबत खुलेआम मित्रत्वाचे नाते ठेवा आणि त्यातून आपल्या मित्रांकडून कुण्या सभ्य माणसांचा बेमुर्वतखोरपणे खून करण्यात आला तर आरोपींची पाठराखण करायची, लग्नाची बायको असतांनाही दुसऱ्या महिलेला आपल्या जाळ्यात अडकवून तिचा दुसरी पत्नी म्हणून स्वीकार करायचा आणि नंतर तिला वाऱ्यावर सोडायचे, सत्तेवर असल्याने आपल्या मुलाने अथवा नातेवाईकांनी कोणताही भ्रष्टाचार तथा जमीन घोटाळा केला तरी त्याला क्लिनचीट द्यायची, असे कितीतरी गैरप्रकार सत्ताधाऱ्यांच्या आशिर्वादाने सुरू असून, सत्ता हातात असली की कोणत्याही प्रकारची असाध्य बाब ही साध्य करता येते, हे समीकरण वर्तमान सरकारच्या कार्यकाळात उभा महाराष्ट्र अनुभवत आहे. आजच्या राजकारण्यांना जनतेच्या भल्याबुऱ्याशी काहीही देणेघेणे नसून केवळ सत्तेत सहभागी असणे याचेच अधिक महत्त्व वाटत आहे, त्यामुळे सत्तेसाठी काहीपण करण्याची तयारी आजचे राजकारणी मंडळी करतांना दिसतात. कोणत्याही पक्षाच्या नेत्यांचा पत्ता नको, परंतु सत्ता कुणाकडे आहे याला महत्त्व देऊन घरठाव करणाऱ्या दलबदलूंची फौज महाराष्ट्रात सत्तेवर असल्याने इतर पक्षांतील नेते, कार्यकर्ते सुद्धा किती दिवस सत्तेपासून दूर राहायचे आणि सत्तेशिवाय जनतेची कामे सुद्धा करता येत नाही, सोबतच कामच केले नाही तर आपल्याला

आर्थिक लाभ तरी कोठून मिळेल, सत्तेशिवाय बऱ्याच कालावधीपासून अलिप्त राहिल्याने आपल्या राजकीय अस्तित्वालाच धोका निर्माण होईल, अशा भितीपोटी विविध राजकीय पक्षातील सत्तालालची नेते, कार्यकर्ते सत्तेच्या दिशेने धावत सुटलेले आहेत, अशांच्या कारनाम्यावर संपूर्ण महाराष्ट्र बारीक सारीक लक्ष ठेवून आहे. पुर्वीचे राजकारण हे तत्वनिष्ठ असायचे, राजकीय पक्ष आपापले लोकोपयोगी उपक्रम, ध्येय धोरणे निष्ठेने राबवित असत. आता मात्र पक्षनिष्ठा गुंडाळून प्रसंगी दुसऱ्याच्या बापाचा आपल्या राजकीय स्वार्थासाठी वापर करून आपल्या मातृपक्षाच्या पक्ष प्रमुखाशी बेईमानी करत त्यांच्या छातीत खंजीर खुपसून सत्ता हासिल करणाऱ्यांचा महाराष्ट्र ही फुटिरतावादी नवी ओळख घेऊन देशात मिरवतो आहे, याचे दुःख झाल्याशिवाय राहत नाही. कधीकाळी कोणत्याही जनोपयोगी कार्यासाठी देशातील एकमेव कार्यशाळा म्हणून महाराष्ट्र राज्याचा गौरवाने नामोल्लेख करण्यात येत होता, ते गौरवशाली महाराष्ट्र राज्य आज गुन्हेगारी, गुंडगिरी, भ्रष्टाचार, महिलांवरील अत्याचार, जातियवाद, अशा विविध प्रकारचे गैरप्रकार आणि जमीन घोटाळे तसेच निवडणूकीत अक्षम्य गैरप्रकार आणि वोट चोरीसारख्या धांदलीच्या प्रकाराने प्रसिद्धीच्या झोतात आले आहे. त्यातच प्रदिर्घ कालावधीपासून विविध राजकीय पक्षात कार्यरत असणारे नेते, कार्यकर्ते आपल्या पक्षाला एक दीवस सत्ता मिळेल या आशेवर असतांनाच जेव्हा काहीजण त्यांच्या मागून येऊन सत्ता पक्षात गेलेले व सत्तेची फळे चाखतांना पाहून कुणालाही हेवा वाटावा असे वास्तव पाहून सत्तेच्या दुर असणाऱ्या विविध राजकीय पक्षातील नेते व कार्यकर्ते सत्ता पक्षाकडे आकर्षित होणे म्हणजेच उपाशाला मोह गोड असे म्हटले तरी वावगे ठरणार नाही. कारण इतर पक्षांतील नेते, कार्यकर्ते सत्तेच्या बाहेर असल्याने स्वतःला उपाशी असल्यासारखे समजतात. अशा परीस्थितीत सत्ताधाऱ्यांसोबत गेल्याने नसल्यापेक्षा काहीतरी मिळेल या राजकीय दुर्दम्य इच्छा शक्तीपोटी ते सत्ताधारी पक्षात सामील असणाऱ्या पक्षाकडे धावतात. म्हणूनच अशा दलबदलूंची फुटिरतावादी कृती म्हणजे उपाशाला मोह गोड अर्थात सत्ताधारी पक्षाकडे आकर्षित होत धावणारे इतर पक्षांचे नेते, कार्यकर्त्यांचे लोंढे असे म्हटले तरी वावगे ठरणार नाही. म्हणूनच सत्तेसाठी काही पण करणे यालाच राजकारण म्हणतात का? शेवटी हा प्रश्न निरूत्तरच राहतो. ■ ■

रतन तायडे
94201 25761

सुजाताने सिद्धार्थाला स्वतः शिजविलेले अन्न का दिले?

सु जाताने खीर दान का केली? तर ती खीर नव्हती. ती माहिती अशी दिलेली आहे, `सुजाताने एका वटवृक्षाला नवस केला होता आणि तिला मुलगा झाल्यास दरवर्षी तो नवस फेडण्यासाठी जागा तयार करण्यासाठी पाठविले.' तिची इच्छा पूर्ण झाल्यावर तिने पुना नावाच्या दासीला नवस फेडण्यासाठी जागा तयार करण्यासाठी पाठविले. त्या वटवृक्षाखाली गौतम बसलेला पाहून पुनाला वाटले की तो वृक्ष देवच अवतरला आहे. सुजाता आली आणि स्वतः शिजवलेले अन्न तिने एका सोन्याच्या पात्रात गौतमाला वाढले. संदर्भ - भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म पृष्ठ क्र. 61 अनु क्र. 15 ते 18 प्रथम खंड भाग तिसरा. प्रकरण 5. वैराग्याचा त्याग.

या संदर्भात अगदी स्पष्टपणे दिसून येत आहे की, सुजाताने वटवृक्षाला नवस केल्याने तिला मुलगा झाला. ही कपोलकल्पित मनगढंत कथा केवळ वटवृक्षाला नवस केल्याने पुत्र प्राप्ती होते ही ब्राम्हणी विचारधारा रूजविण्यासाठीच ही कथा घुसाडलेली आहे. जर सुजाताला मुलगा झाला नसता तर तिने स्वतःच्या हाताने शिजविलेले अन्न सिद्धार्थाला दिले नसते. हा कुटील डाव आपण ओळखला नाही. म्हणूनच समाजातील अनेक स्त्रिया आजही वटवृक्षाची पूजा करतात आणि काही तर पुत्र व्हावा म्हणून टाकळघाटला जातात आणि नवस याचना करतात आणि त्यांनी पण का करू नये? जर सुजाताला पुत्र झाला तर त्यांना पण होणार नाही काय? अशी मानसिकता असेल तर मग हिंदू धर्म आणि बुद्धाच्या वास्तववादी धम्मात काय फरक आहे?

आता प्रश्न राहिला तो मोक्षप्राप्तीचा!

मोक्ष म्हणजे जन्ममरणाच्या फेऱ्यातून मुक्ती. किंवा स्वर्ग प्राप्ती ही मान्यतापण हिंदू धर्मातील आहे. फरक एवढाच की, हिंदू धर्मात 84 लाख योनीतून जावे लागते, बौद्ध धम्मात जन्म-मरणाच्या फेऱ्यातून जावे लागते. ही सुद्धा हिंदू धर्मातील ब्राम्हणी विचारांची घुसखोरी आहे. ज्यांचा

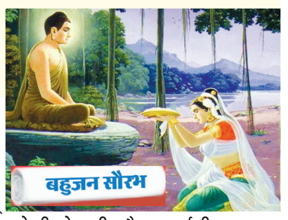

जन्म झाला आहे तो मरणारच! पुन्हा दुसरा जन्म नाहीच. परंतु हिंदू धर्मातील 84 लाख योनी ऐवजी बौद्ध धर्मातील जन्म मरणाच्या फेऱ्यांच्या स्वरूपात कायम आहेच. सुजाताला सुद्धा स्वर्ग प्राप्तीची इच्छा होतीच. परंतु हा उल्लेख भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म या ग्रंथात नाही. हा उल्लेख गौतम बुद्धाचे चरित्र, कृष्णराव अर्जुन केळुसकर, पृष्ठ क्र. 76 मध्ये विस्तृत दिलेले आहे.

म्हणूनच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणतात :- `एखाद्या पूर्वजन्मी केलेल्या कृत्यात दुःख निर्माण करण्याचे आणि या जन्मातील कृत्ये परिणाम शून्य करण्याचे सामर्थ्य आहे हे म्हणणे त्याने अमान्य केले. कर्माचा दैववादी दृष्टिकोन त्याने नाकारला. कर्माच्या या दृष्टिकोनाच्या ऐवजी त्याने अधिक शास्त्रीय दृष्टिकोन स्वीकारला. जुन्याच बाटली त्याने नवी दारू ओतली. संदर्भ - भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म पृष्ठ क्र.83 अनु क्र. 3. प्रथम खंड भाग सातवा. प्रकरण 2 बुद्धाने कोणते बदल केले? सूत्तपिटकाला संपूर्णपणे विद्रुप करण्यात आलेले आहे, असे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणतात, ते उगीच नाही. पाहा काय म्हणतात ते - `खोट्या गोष्टीचे आवरण चढवून त्यात मूळ बुद्ध विचारांशी अगदीच परकीय असलेल्या ब्राम्हणी विचारांची भर घालून तसेच मठशाही विचारांना प्रस्थापित करण्याच्या उद्देशाने सूत्तपिटकाला संपूर्णपणे विद्रुप करण्यात आलेले आहे. ज्याला बुद्धाची मुळ शिकवण माहित आहे तो असे सुत्तपिटक वाचून वेडा झाल्याशिवाय राहणार नाही. संदर्भ - खंड 20 पृष्ठ क्र. 390 पैरा 2.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या म्हणण्यानुसार आपण ग्रंथ अध्ययन करीत असताना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी व्यक्त केलेले विचार मनात अवश्य ठेवावे.

तरीही प्रश्न कायम आहेच.

संबोधी म्हणजे नेमके काय? ■ ■

मानिक वानखेडे
मो. 9860761826

अनंतायन

ॲड. अनंत खेळकर
मो. 9370061677

निरागस कोकरू

आ हा कसला भयंकर आरोप? अगं बाई बाई! माझा लाडका भाचा असे करूच शकत नाही. खात्री आहे मला परिवारातील प्रत्येक नात्यावर, थोडातरी विश्वास ठेवा. या प्रकरणात आत्यावर साधेभोळे, निरागस असे हे दादांचे लेकरू विचारा ना कुणालाही किती निष्पाप आहे हे कोकरू. ईवल्याशा चिमुकल्या बाळाला काय कळते खरेदीविक्रीचे? घास भरवून द्यावा लागतो. तुकडेही करता येत नाहीत भाकरीचे. बघवत नसेल आमच्या कुटुंबाचे सुख ज्याला. कट करून नक्कीच फसवले जाते बिचाऱ्याला. ऊगीच कशाला जमीनीबाबत त्याला बदनाम करता राव? गुन्ह्यामध्ये आले नसते का आमच्या छकुल्याचे नाव? किती रडते आमचे पिल्लू. एका साध्या चॉकलेटसाठी खाऊसाठीही पैसे नसतात.तो कुठून आणेल तिनशे कोटी? नका हो तोंड फोडू कुणी अशा भलत्या वादाला किती यातना होताहेत

बघा ना माझ्या दादाला. त्याला काय कळतो सातबारा. पाखराला कुठुन कळणार लिज नाजुक असलेल्या जिवाला? नका छळु हो प्लीज! ■ ■

भंडारा जिल्हा ठरतोय पोलीस प्रशासनातील रोल मॉडेल एसपी हसन यांनी केला तंत्रज्ञानाचा वापर

प्रभाव तंत्रज्ञानाचा

एआय टेक आणि इतर उपक्रमामुळे भंडारा पोलिसांना गुन्हेगारीला आळा घालण्यात यश प्राप्त झाले आहे. खुनाच्या घटना वर्षभरात 34 वरून 7 वर तर खुनाचा प्रयत्न करण्याच्या घटना 19 वरून 14 वर आल्या आहेत. दरोडा, चोरी, लुटमार इ. गुन्ह्यातही घट झाली आहे. परिणामी वरील उपक्रम इतर जिल्ह्यातही राबविण्यात येत आहेत. तंत्रज्ञानाधारित पोलीससिंगमध्ये भंडारा जिल्हा पायलट जिल्हा म्हणून सर्वत्र ओळखल्या जात आहे. भंडारा पोलिसांना विविध पुरस्कारांनी गौरवान्वित करण्यात आले असून, राज्यभर त्यांच्या कामगिरीची वाहवा होत आहे.

ए आय तंत्रज्ञानाचा वापर काय क्रांती घडवू शकतो, हे भंडाऱ्याचे पोलीस अधिक्षक नुरूल हसन यांनी दाखवून दिले. त्यांनी हा दृष्टिकोण पुढे ठेऊन, या अद्यावत तंत्रज्ञानाचा वापर आणि इतर ही विविध उपाययोजना करून जिल्हा पोलीस प्रशासनात बदल घडवून आणले. त्यामुळे तेथील पोलीस प्रशसन अत्यंत कार्यक्षम झाले असून, जनतेचाही त्याला उत्तम प्रतिसाद मिळत आहे. गुन्हेगारीत घट आणि योग्य समन्वयामुळे जनतेला पोलीस प्रशासन आपले वाटत आहे.

सुधारणा : हसन यांनी केलेल्या महत्वाच्या सुधारणात एआय चॅट-बॉट (सायबर बॉट), गुन्हा सिद्ध करण्याविषयीच्या कार्यवाहीत विशेष सुधारणा, सेवा (SEVA), इ-समाधान, आरोग्यम् ॲप आणि अशा अनेक सुधारणा फलदृप झाल्याने इतरही जिल्ह्यातील पोलीस विभागात त्या अंमलात येत आहेत. त्यामुळे भंडारा जिल्हा रोल मॉडेल म्हणून राज्यभर पुढे येत आहे. सुधारणांची संक्षिप्त माहिती वाचकांसाठी पुढे देत आहे.

एआय चाट-बॉट : याला सायबर बॉट असेही म्हणतात. याचा लाभ सायबर गुन्हेगारांपासून फसवणूक झालेल्या व्यक्तीला त्वरित न्याय मिळवून देण्यासाठी होत आहे. अशा गुन्हेगारांच्या तपासाला गती मिळत आहे. परिणामी अशा गुन्हेगारीला आळा बसत आहे. सोबतच सायबर साक्षरता निर्माण होऊन महिलांच्या सुरक्षेसाठी देखील त्याचा उपयोग होत आहे.

कन्व्हीक्शन मॉनिटरिंग : या डिजिटल सुविधेचा उपयोग गुन्ह्यांच्या तपासासाठी आणि गुन्हेगाराला अविलंब अटक करता यावी यासाठी पोलीस आणि तपास अधिकाऱ्यांना होत आहे. गुन्हेगारांची माहिती, पूर्व इतिहास इत्यादी माहिती होऊन त्वरित दोष सिद्धी व्हायला लाभ होत आहे. यात डॅशबोर्डची सोय असल्याने संबंधितांना ही माहिती विनासायास मिळत आहे.

सेवा : गुन्हे प्रकरणाचे उत्तम व्यवस्थापन करण्यासाठी तद्वतच गुन्हेगाराचा बळी ठरलेल्या व्यक्तीला देखील पोलिसात सहज तक्रार नोंदविता यावी यासाठी याचा उपयोग होतो. तपास अधिकाऱ्यांनाही पुढील कारवाई करणे सुलभ होते. याशिवाय कार्यवाहीचा तपशील तक्रारकर्त्याला व्हाट्सॲपवर देण्याची सुविधाही याद्वारे उपलब्ध करण्यात आली आहे. ई-दरबारद्वारे दर आठवड्याला पोलीस अधिक्षकांद्वारे तक्रारीचे अवलोकन करण्यास आणि तपास अधिकाऱ्यांना योग्य सूचना देण्यासाठी देखील याचा उपयोग होतो. या अंतर्गत होणाऱ्या बैठकीत संबंधित पोलीस ठाण्याचे अधिकारी आणि कर्मचारी यांचे म्हणणे पोलीस अधिक्षक ऐकूण घेतात आणि कामकाजाची पुढील दिशा ठरवतात. त्यामुळे अधिनस्त अधिकाऱ्यांवर वचक राहून जबाबदारीची जाणीव आणि कार्यक्षमतेत वाढ होते.

ई-समाधान : या अंतर्गत ही अधिकारी आणि कर्मचारी आपल्या अडीअडचणी मांडून वरिष्ठ अधिकाऱ्यांचे मार्गदर्शन मिळवू शकतात.

आरोग्यम् ॲप : या अप्लिकेशन अंतर्गत पोलीस कर्मचारी आणि त्यांचे कुटुंबीय यांच्या आरोग्यविषयक तक्रारी नोंदविल्या जातात. त्यांना आवश्यक सल्ला व उपचाराबाबत तज्ज्ञांचे सहाय्य उपलब्ध करून दिल्या जाते. आरोग्यविषयक तपशिलाचा अभिलेखही ठेवला जातो. याशिवायही प्रतिबंधात्मक व्यवस्थापन, बीट माहिती देणारी प्रणाली, जीपीएस आधारित पेट्रोलिंग, माझा रस्ता माझी सुरक्षा इत्यादी अप्लीकेशनही अमलात आणण्यात आले आहेत. दिशा - महत्त्वाकांशी युवक युवतींना यूपीएससी, एमपीएससी, आदि स्पर्धात्मक परीक्षा देता याव्यात यासाठी ऑनलाईन आणि ऑफलाईन मोफत मार्गदर्शन करण्याच्या हेतूने दिशा उपक्रमांतर्गत यु-ट्युब आणि वेबसाईट सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. जिल्ह्यातील 1000 युवकांची योग्य चाचणीद्वारे पोलीस अधिक्षकांनी निवड केली आहे. त्यांना स्वतः पोलीस अधिक्षक नुरुल हसन आणि इतर अधिकारी हे देखील गरजेनुसार मार्गदर्शन करतात.

ए आय आधारित के पी आय टूल - ही कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या आधारे स्वयंचलित माहिती गोळा करणारी प्रणाली असून, त्याद्वारे वेगवेगळ्या पोलीस ठाणे अंतर्गत प्रकरणावर काय कारवाई सुरू आहे, तपास योग्य दिशेने होत आहे की अनावश्यक विलंब होत आहे याबाबतची माहिती घेणे शक्य झाले आहे. या अंतर्गत वेगवेगळ्या 42 मापदंडांचा उपयोग करून त्यावर गुणांकन करून पोलीस कार्यक्षमता तपासली जाते. गरज असेल तेथे संबंधितांना योग्य निर्देशही दिल्या जातात. या मापदंडात त्या-त्या ठिकाणी गुन्ह्यात झालेली वाढ किंवा घट कितपत झाली, तपासाची गुणवत्ता, प्रलंबित प्रकरणे अगर निकाली प्रकरणे किती इ. प्रकारच्या मापदंडांचा समावेश आहे.

क्यू-आर कोड आधारित नार्कोटिक्स आणि वाळू माफिया प्रतीबंध अभियान : या अभियाना अंतर्गत अंमली पदार्थाच्या बेकायदेशीर व्यापाराला आळा घालणे, त्याच्या दुष्परिणामाबाबत युवकांना शिक्षित करणे, त्यांच्या आहारी गेलेल्यांचे पुनर्वसन करणे, त्या बरोबरच वाळू तस्करांवर कडक कार्यवाही करून त्याला प्रतिबंध घालणे, आदी उपाययोजनांचा समावेश आहे. वाळू तस्करांवर करण्यात आलेल्या कार्यवाहीमुळे मोठ्या प्रमाणात चोरी झालेली वाळू जप्त करण्यात आली आहे. वर्षभरात अशा प्रकारे जिल्ह्यात गोळा करण्यात आलेल्या वाळूची किंमत रु. 100 कोटी एवढी अनुमानित करण्यात आली आहे. पोलीस अधिक्षक नुरुल हसन यांच्या नेतृत्वात करण्यात आलेल्या वरील कामगिरीची राज्यभर प्रशंसा होत असून, भंडारा पोलिसांना राज्याचे पोलीस महानिर्देशक यांनी उत्कृष्ट चौकशीबाबत देण्यात येणारे पारितोषिक देऊन पुरस्कृत केले आहे. शिवाय एफआयसीसी (Federation of Indian Chambers of Commerce) या विख्यात संस्थेद्वारे ही गौरविण्यात आले आहे. सायबर बॉट या उपक्रमाची दखल घेऊन स्कॉच फाउंडेशननेही प्रशस्तीपत्र दिले आहे. ■ ■

रणजीत चंदेल,
मो. 9422866931

समानतेची पहाट

भा रतीय लोकसंख्येमध्ये सर्वसाधारणपणे पन्नास टक्के महिला आहेत. त्यामुळे महिलांना समानतेची वागणूक देणे सुद्धा तेव्हढेच आवश्यक आहे. महिलांचे योगदान देशांमध्ये जसजसे वाढत जाईल तसतसे महिलांना नवनवीन संधी उपलब्ध होत आहेत आणि त्या संधीचे सोने करणे ही महिलांची सुद्धा तवढीच जबाबदारी आहे. महिला आपल्या कर्तृत्वाने यशाचे रोज नवे मापदंड तयार करीत आहेत. कितीतरी महिला किती तरी गोष्टींपासून पुरूषांच्या प्रमाणे कुटुंबाचे रक्षण करतात. अर्थार्जन करून कुटुंबाचा सांभाळ करतात. त्यांची भुक भागवणे, शेती करणे, निंदण, फवारणी, धान्यसाठा इत्यादी अनेक गोष्टी बळीराजाची आई - बहिण, पत्नी, मुलगी बनून ही सर्व कामे करण्यात अग्रेसर आहेत. कित्येक महिला डॉक्टर आहेत. स्वतःच्या उपजीविकेचा आधार शोधून समाजाचेसुद्धा रक्षण करतात. एक नाही अशा अनेक जबाबदाऱ्या खांद्यावर घेतलेल्या या स्त्रियांनी असे एकही क्षेत्र सोडले नाही की जिथे आपला ठसा उमटवला नाही.

युग बदलले तसे जग बदलायला लागले. काळाप्रमाणे आजची स्त्री ‘आज मै आगे, जमाना है पिछे’ असे आत्मविश्वासाने वावरत आहेत. तरीही स्त्रीयांनी आपल्या मुलांच्या जडणघडणीत बदलायला हवे, घरातील कामात मुलांचा सहभाग असायला हवा. याकरिता की आजकाल मुली नौकरी करतात, मग सुन नौकरी करणारी असली तर मुलालाही कामात हातभार लावता आला पाहिजे. म्हणजे वादही होत नाहीत. तशी स्त्री जबाबदारी पार पाडताना कुटुंबाच्या गरजेला प्राधान्य देते. संपूर्ण आयुष्य कुटुंबासाठी जगते. कुटुंबाला सुखदायी बनवते. अजूनही परिस्थिती पाहिजे तशी सुधारली नाही. तिच्या सुखासाठी आनंदासाठी कुणीही पुढे येत नाहीत. गृहिणी असणाऱ्या महिलासुद्धा घरातील काळासोबत मुलांच्या परीक्षा, त्यांचे विवाह, कधी मुलींचे, सुनांचे बाळंतपण अशा अनेक कारणांमुळे त्या कुटुंबाच्या जबाबदारीचा भाग बनतातच. कारण त्यांना वाटते, आपण काही दोन पैसे कमावत नाही ही भावना मनात निर्माण होते. त्यामुळे त्या स्वतःकडे लक्ष न दिल्यामुळे लवकरच अशा स्त्रियांना शारीरिक असमर्थता जाणवू लागते. जेव्हा ती काहीच करू शकत नाही तेव्हा तिची कुचंबणा होते. आर्थिक दृष्ट्या पती व मुलांवर अवलंबून असल्यामुळे कोणतेही आर्थिक निर्णय त्या घेऊ शकत नाही. शारिरीक दुर्बलतेमुळे आपण कोणत्याच कामाचे नाही. उलट आपल्यामुळे दुसऱ्यांना त्रास होतो या कल्पनेने त्या निराश होतात. कुटुंबाला प्राधान्य देऊनही कुटुंबाकडून बरी-वाईट वागणूक मिळाल्यास त्या मनातून दुखावतात. म्हणूनच स्त्रीयांनी आपल्या व्यापातून वेळात वेळ काढून स्वतःच्या आवडी निवडी जपल्यास, समाज काय म्हणेल याची पर्वा न करता जगल्यास जीवनात एक नवीन चैतन्य येईल, थोडीशी धिटाई, थोडीशी बगावत, थोडासा संकुचितपणा बाजूला ठेवून, वाचण्याचा, गाणे गाण्याचा, लिखाणाचा, जी आवड असेल ती, जो छंद असेल तो जोपासला तर त्यांचा जीवनकाळ सुख समाधानात जाईल.

आजच्या आधुनिक युगातही कुठेतरी रोज एखादी निरपराध कन्या जन्मल्याबरोबर मातीमध्ये, नाल्यात, कचऱ्यात फेकली जाते आणि आपण माणूस असल्याचा अभिमान बाळगतो. ही फक्त एक घटना नसते, तर मानवतेचा मृत्यू असतो. जेव्हा समाज मनापासून मुलीला मानव म्हणून स्वीकारेल तेव्हा खऱ्या अर्थाने ती स्वतंत्र होईल.आज जरी महिला क्रिकेट संघाने नुकताच विश्व चषक मिळवून अभुतपुर्व कामगिरी केली आहे. पण याच मुलींना आधी कितीतरी संघर्ष करावा लागला हेही ध्यानात घ्यावे लागेल. मैदानावर विजय मिळवलेल्या या महिलांना अन्यायाच्या मैदानात लढावे लागते हेही सत्य आहे. स्त्रीला मातृत्वाच्या जबाबदारी सोबत अधिकाराचीही मान्यता असावी. विजय मिळवतात, सक्षम झाल्या, प्रतिभावंत बनल्या, पण न्याय, सन्मान, ओळख आजही किती जणींच्या नशिबी आहे याचा अभ्यास व्हावा. कागदोपत्री कायदा आणि वास्तवातील लढाई यात कुठेही बदल झालेला नाही. आयुष्य जगताना पराभवाचा विरोधाभास आहेच आहे. आंदोलन करून स्वातंत्र्य देश स्वतंत्र करता येतो. पण स्त्रियांना स्वतःच्या स्वातंत्र्यासाठी आंदोलन कशाला ओढून ताणून असे स्वातंत्र्यसुद्धा काय कामाचे. प्रत्येकाच्या मनात तिच्या विषयी शुद्ध भावना सन्मानाची भावना, आदराची भावना, मानवतेची भावना, तिच्या कामाचा अभिमान ठेवला तरच तिला खरे स्वातंत्र्य मिळाले म्हणतां येईल. तिच्यावर अन्याय करणे म्हणजेच असमानतेचे चित्रण होय. आपण नेहमीच म्हणत असतो, माणसाने माणसाशी माणसासम वागणे, मग स्त्री याविषयी असे का? पण स्त्री मात्र नेहमीच हे तत्व पाळत आली आहे, पाळत राहील आणि तिचा नेहमी हाच प्रयत्न असतो आणि प्रयत्न करणारे जिंकल्याशिवाय राहत नाही. ■ ■

मंदाकिनी काकडे,
मो.86000 17963

वाचकांचे विचारपिठ

बहुजन सौरभ

आंबेडकरी बाण्याचे वृत्तपत्र सर्व दूर जाईल

दै. बहुजन सौरभच्या धम्मचक्र प्रवर्तन दिन विशेषांक ‘परिवर्तन 2025’ या अंकाच्या प्रकाशनानंतर, तो प्रत्येक वाचकांपर्यंत पोहोचावा यासाठी घेतलेले अथक प्रयत्न अत्यंत स्तुत्य आहेत. ‘एक एक व्यक्ती जोडतांना’ हा उपक्रम म्हणजेच धम्मप्रसार आणि बौद्धिक जागृतीचे खरे कार्य आहे. या कार्यामागे मनापासून योगदान देणारे. डॉ. सिद्धार्थ कांबळे, विलास गजभिये आणि संध्या राजूरकर आणि टीम यांचे आम्ही मनःपूर्वक आभार व्यक्त करतो. त्यांच्या सातत्यपूर्ण प्रयत्नांमुळे ‘बहुजन सौरभ’ हा केवळ एक अंक न राहता ती वैचारिक मेजवानी आणि परिवर्तनाची प्रेरणा बनला आहे. आपले समर्पण, संघभावना आणि धम्मनिष्ठा हे पुढील अनेक कार्यकर्त्यांसाठी आदर्श ठरतील.

आपणास मनःपूर्वक शुभेच्छा! आपले हे धम्मकार्य अधिकाधिक व्यापक होवो, अनेकांना प्रज्ञा, करुणा व समतेचा प्रकाश लाभो. ही मंगल कामना! ■ ■

– अनिल वैद्य माजी न्यायाधीश

सर्व प्रकारचे खेळ व खेळाडूकडे लक्ष द्यावे!

श हरात व ग्रामीण भागात अनेक मैदानी खेळ शालेय जीवनापासून शिकवले जातात. परंतु आज क्रिकेट या खेळावर जितका पैसा व प्रसिद्धी यावर खर्च केला जातो तेवढा खर्च इतर खेळावर व स्पर्धेवर करताना कुठेही दिसत नाही. त्यामुळे इतर मैदानी खेळ शालेय जीवनातून बाद होणार तर नाही ना अशी मनात शंका येते. तेव्हा क्रिकेट प्रमाणे इतर खेळ, खेळाडू त्यांचा बक्षीसाच्या रक्कमेत वाढ होणे आवश्यक आहे. तेव्हा याकडे प्रशासनाने लक्ष द्यावे. ■ ■

मुकुंद नागोराव काकीरवार
मो.8806992778

चिपळूण येथील कोळेखाजण (बावशेवाडी) बौद्ध लेणी

र त्नागिरी जिल्हा हा ‘कोकण’ म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या मोठ्या भूभागाचा एक भाग आहे. हा भूभाग ऐतिहासिकदृष्ट्या त्याच्या लांब किनारपट्टी आणि सोयीस्कर बंदरांसाठी प्रसिद्ध आहे, तसेच अरबी किनाऱ्याशी तुलनात्मक जवळीक आहे. प्रशासकीय सोयीसाठी आणि औद्योगिक आणि कृषी विकासासाठी रत्नागिरी जिल्हा 1 मे 1981 पासून रत्नागिरी आणि सिंधुदुर्गमध्ये विभागण्यात आला. दुसऱ्या शतकात मौर्यांच्या महान साम्राज्याने संपूर्ण कोकण किनारा आपल्या ताब्यात घेतला. सहाव्या शतकाच्या मध्यात, मौर्य आणि नाल राजवंशांचे राजे कोकणात राज्य करत असल्याचे दिसून येते. रत्नागिरी जिल्हा शिलाहारांच्या अधीन होता आणि त्यांच्या राज्याची राजधानी खारेपाटण हि होती. सम्राट अशोकाच्या काळात बौद्ध धम्म कोकणात (अपरांत) व गोव्यात (सुनापरांत)मोठ्या प्रमाणात होता. कोकण हा बौद्ध धम्मीयांचा प्रदेश होता. सातवाहनांच्या काळात कोकणात अनेक लेण्या निर्माण केल्या होत्या.

कोकणातील रत्नागिरी जिल्ह्यातील चिपळूण या तालुक्याच्या ठिकाणी असलेल्या एसटी बस डेपो पासून काही अंतरावर म्हणजेच चिपळूण गुहागर बायपास रोड वरून पुढे आल्यावर पहिल्याच वळणावर डाव्या बाजूला महालक्ष्मीचा डोंगर आहे व याच डोंगरात 3 लेणीसमूह कोरलेला आहे.

एकेकाळी जनमाणसात हि पांडवलेणी म्हणून प्रसिद्ध होती. पण तेथील स्थानिक बांधवानी या लेणीला तिचे पूर्वीचे वैभव कायदेशीररित्या प्राप्त करून दिले आहे. एके काळी या लेणीतील स्तुपावर नंदीचे अतिक्रमण होते. आता ते पूर्णपणे हटविण्यात आले आहे.

3 लेण्यांच्या या समूहात डावीकडून लेणी क्रमांक 1 मध्ये छोटी खोली असून इथे भिक्षु ना राहण्यासाठी कोरलेली असावी. येथे एक दगडी बाक झोपण्यासाठी असून सध्या तो भग्न अवस्थेत आहे. लेणी क्रमांक 2 हे पहिल्या लेण्यापेक्षा मोठे लेणे असून येथे खोदकाम करण्याचा प्रयत्न झाला. पण तो अर्धवटच राहिला. लेणी क्रमांक 3 मध्ये एक स्तूप असून सध्या हा स्तूप अर्धा भग्न अवस्थेत आपल्याला पाहायला मिळतो. एके काळी यावर स्थानिकांनी गणपती व महादेवाची पिंड ठेवली होती व स्थानिक त्याला पांडव कालीन महादेवाचे मंदिर आहे असे समजत होते. 2019 च्या दरम्यान स्थानिक बौद्ध बांधवानी या लेणीला सोशलमिडीयाच्या माध्यमातून चर्चेला आणून हि बौद्ध लेणी असल्याच्या पुराव्यानिशी सिद्ध केले. चिपळूण नगरपालिकेने देखील येथे या लेणीचा बौद्ध लेणी म्हणून माहिती फलकावर उल्लेख केला होता. पण स्थानिक हिंदू धर्मियांनी याला विरोध केला होता.

2023 मध्ये या लेण्यावरील सर्व अतिक्रमण कायदेशीररित्या काढण्यात आले व या लेणीला पुनः त्याचे गतवैभव मिळवून दिले.

या लेणीच्या वरच्या बाजूस स्तूपाची हार्मिक व अर्धवट स्तूप पाहायला मिळतो. पुरातत्व खात्याने या लेणीकडे अत्यंत दुर्लक्ष केले होते. म्हणूनच येथे अतिक्रमण उभे राहू शकले होते. आज या लेणीची जागा बौद्ध बांधवांच्या ताब्यात आहे, त्याचा सातबारा देखील त्यांच्याकडेच आहे. लेणीच्या शेवटच्या बाजूला एक पाण्याचे टाके देखील आहे. भारतीय बौद्ध महासभा चिपळूण, चिपळूण तालुका बौद्धजन हितसंरक्षक समिती, भीमसैनिक युवा प्रतिष्ठान आदी संस्थेच्या वतीने येथे 2023 पासून बुद्ध जयंती साजरी करण्यात येते. येथे जवळच असलेल्या बौद्धवाडीत एक सुंदर असे बुद्ध विहार असून ते देखील आपण पाहू शकता. ■ ■

प्रफुल्ल पुरळकर
मो. 9930214308

स्वाभिमानाचे स्मरणशिल्प - ७

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा अर्धाकृती पुतळा गुजरवाडी, शनिवारी, कॉटन मार्केट

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा अर्धाकृती पुतळा गुजरवाडी शनिवारी कॉटन मार्केट तसेच बौद्ध धर्मीय लोक या परिसरात राहतात. विहार चळवळीचे केंद्र आहे. नागपूर परिसर गावातील लोक येथे कामानिमित्ताने आले येथेच राहु लागले. हा परिसर जुना असून स्वातंत्र्यपूर्व काळातील वस्ती आहे. हे सक्रीय चळवळीचे केंद्र होऊ शकते. मार्केट परिसर आहे. दळणवळणाची सर्व साधने या परिसरातून जातात.

संवाद मित्र, कपिल नारनवरे
मो.9370773608

‘महात्मा जोतीराव फुले - जीवन आणि कार्य’ पुस्तक प्रकाशन व लेखक एकनाथ सोमकुवर यांचा वाढदिवसाचा सोहळा साजरा

नागपूर : समाजसेवक व साहित्यिक एकनाथ सोमकुवर लिखित ‘महात्मा जोतीराव फुले - जीवन आणि कार्य’ या पुस्तकाचा प्रकाशन सोहळा आज त्रिशरण बुद्ध विहार, आशीर्वाद नगर, नागपूर येथे उत्साहपूर्ण वातावरणात पार पडला. कार्यक्रमाला विविध क्षेत्रातील मान्यवरांची उपस्थिती लाभली.

या प्रकाशन सोहळ्याचे प्रमुख पाहुणे डॉ. प्रदीप आगलावे, जेष्ठ साहित्यिक आणि प्राचार्य संध्या राजुरकर, निवासी संपादक, बहुजन सौरभ होत्या. कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान डॉ. अॅड. सिद्धार्थ कांबळे, मुख्य संपादक, बहुजन सौरभ यांनी भूषविले. संध्या राजुरकर यांनी सागितले की बोधिसत्व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे महात्मा जोतीबा फुलेच्या मार्गावर चालले.

प्रमुख पाहुण्यांनी आपल्या मनोगतामध्ये लेखक सोमकुवर यांच्या सामाजिक जाणिवेचे, संशोधनात्मक दृष्टिकोनाचे आणि महात्मा फुले यांच्या कार्याला समर्पित असलेल्या त्यांच्या लेखनकार्याचे मनापासून कौतुक केले आणि महात्मा फुले यांचे शिक्षण, सत्यशोधक चळवळ, स्त्री-शिक्षण आणि सामाजिक सुधारणा या विषयांवर पुस्तकात महत्त्वपूर्ण माहिती असल्याचे त्यांनी सांगितले. लेखक एकनाथ सोमकुवर यांनी आपल्या भाषणात पुस्तक लेखनाची प्रेरणा, फुले यांच्या आदर्शांचे आजच्या काळातील महत्त्व आणि समाज परिवर्तनातील त्यांच्या विचारांचा प्रभाव याबद्दल मनोगत व्यक्त केले.

यावेळी त्रिशरण बुद्ध विहार, पंचशील बहुदेशीय महिला मंडळाच्या सचिव, प्रीत शाक्य(शेंडे) यानी लेखाकाचे व्यक्तिमहत्व सांगितले आणि त्याच्या पत्नी वनिता सोमकुंवरचे पण योगदान आहेत ते सांगितले आणि बहुजन सौरभ हे समाजाचा आवाज असे कथन केले आणि वाढदिवसाच्या सदिच्छा दिल्या. श्याम निकोसेनी लेखकाचे कौतुक केले आणि वाढदिवसाच्या सदिच्छा दिल्या. संचालन शंकर रामटेके यांनी प्रभावीपणे केले. आभारप्रदर्शन ज्ञानेश्वर डोंगरे यांनी केले. प्रबुद्ध जेष्ठ नागरिक मंडळानी एकनाथ सोमकुवंर यांचे स्वागत केले आणि वाढदिवसाच्या सदिच्छा दिल्या. एकनाथ सोमकुंवर यांना पुस्तक प्रकाशन आणि वाढदिवसाच्या सदिच्छा बाबू मेश्राम, सूर्यभान वैद्य, नाईक येवले, बालाजी सूर्यवंशी, सिद्धू कोमलवार, विनोद डोंगरे, बन्डू डोंगरे, विजय निकोसे, पंचशील महिला मंडळ, अर्चना चुनारकर, विद्या डोंगरे, माय चुनारकर, ज्योत्सना डोंगरे, शीला मेश्राम, ज्योत्सना चांहदे, लक्ष्मी बोरकर, कविता जनबंधू, शिल्पा मकेश्वर, वर्षा डोंगरे, कल्पना टेम्पे, बेबी बहादुरे, कुन्दा सोमकुंवर. कार्यक्रमाला स्थानिक बौद्ध समाज, साहित्यप्रेमी, विद्यार्थी, संशोधक आणि उपासक आणि उपासिकांची उपस्थिती लाभली. त्रिशरण बुद्ध विहार, आशीर्वाद नगर परिसरात झालेला हा प्रकाशन आणि लेखकाच्या वाढदिवसाचा सोहळा अत्यंत यशस्वी ठरला.

एज्युकेशन एम्पावरमेंट ऑफ अंडरप्रिव्हिलीज्ड गर्ल्स फाउंडेशनतर्फे आज स्कॉलरशिप वितरण समारंभ

नागपूर : एज्युकेशन एम्पावरमेंट ऑफ अंडरप्रिव्हिलीज्ड गर्ल्स फांउडेशन, नागपूर विदर्भातील एससी, एसटी, ओ.बी.सी. आणि अल्पसंख्यक समुदायातील गरीब व हुशार मुलींना 12 वी नंतर पुढील शिक्षणासाठी उपरोक्त संस्थेमार्फत स्कॉलरशिप देण्यात येणार असून पात्र विद्यार्थ्यांकडून अर्ज मागविण्यात आले होते. अशाच विद्यार्थ्यांना स्कॉलरशिप प्रदान करण्यात येणार आहे. यासाठी एकूण 40 विद्यार्थ्यांची यासाठी निवड करण्यात आली आहे.

कार्यक्रम शनिवार दि. 22 नोव्हेंबर 2025 रोजी दुपारी 1:45 वाजता, `मधुरम', `हिन्दी मोर भवन', झाँसी रानी चौक, सीताबर्डी, नागपूर. कार्यक्रमास आपण उपस्थित राहावे असे आवाहन अध्यक्ष प्रकाश निमजे आणि उपाध्यक्ष शर्मिला रामा नोहर यांनी केले आहे.

नाटककार संजय सायरे आणि पम्मी सायरे यांनी केले पंचवीस व्या लग्नाच्या वाढदिवसानिमित्त देहदान

नागपूर : सोहळे होतात, आनंद लुटून देतात. दोन दिवस आनंद असतो, काळात विरुन जातो. परंतु आपल्या पंचवीसाव्या लग्न सोहळ्या निमित्ताने या जोडप्याने आपल्या देहाचेच दान करणे ही मोठी आगळीवेगळी घटना दि. 19/11/2025 ला शिवाजी महाराज लॉन मानेवाडा रोड येथे घडली. प्रबुद्ध नाटककार संजय सायरे आणि पम्मी सायरे यांनी आपल्या पंचवीसाव्या मंगल परिणय दिनाला आपले देहदान केले. संजय सायरे यांच्या आईनेही देहदान केले.

या प्रसंगी दि शेड्युल्ड कास्ट ॲण्ड बुद्धीस्ट पेन्शनर्स असोसिएशन, नागपूरद्वारा संचालित देहदान, अवयवदान प्रबोधन केंद्र प्रमुख प्रा. डॉ. सुशील मेश्राम उपस्थित होते. प्रा. डॉ. सुशील मेश्राम यांना देहदान प्रतिज्ञापत्र सादर करण्यात आले. या प्रसंगी प्रा. डॉ. सुशील मेश्राम म्हणाले की, संजय सायरे यांनी आपल्या पंचवीसाव्या लग्नाच्या वाढदिवसानिमित्त देहदान करुन एक क्रांतिकारी पाऊल उचलले आहे. आज संजय सायरे यांना कोण ओळखत नाही. नाट्यक्षेत्रात त्यांचे नाव सर्व परीचित आहे. त्यांची पत्नी पण हैल्थ अवेअरनेसचे काम करीत आहे. या दोघांनी आपली हयातच नव्हे तर मरणोपरांत सुद्धा आपला देह हा लोक कल्याणासाठी उपयोगी यावा, हा शुद्ध हेतू उराशी बाळगून त्यांनी आणि त्यांच्या आईने देवकाबाई सायरे यांनी ही देहदानाचा संकल्प केला हा निर्णय खरंच क्रांतिकारी आहे. यातून कितीतरी विद्यार्थी डॉक्टर बनतील आणि लोकांचे आरोग्य चांगले ठेवतील. देहदानबद्दल बुद्ध कालीन संदर्भ देऊन देहदानाचे महत्व विशद केले. याप्रसंगी भंते नागा प्रकाश, प्रसिद्ध कवी सुदर्शन पनतोडे, पुरोगामी विचारवंत प्रा. जावेद पाशा, गझल गायक अनिल भगत, भास्कर मेश्राम, डी. एल. पालेकर, कोल्हे साहेब, आदी मान्यवर मंचावर उपस्थित होते संचालन कवी संजय गोडघाटे यांनी केले. भंते नागा प्रकाश यांनी उभयतांना आशीर्वाद दिले.

भारतीय संविधानातील सामाजिक मूल्ये या विषयावर 26 नोव्हेंबरला व्याख्यान

डॉ. कृष्णा कांबळे स्मृती व्याख्यानमाला अंतर्गत

नागपूर : नागपुरातील कर्करोग रुग्णांसाठी भरीव कामगिरी करीत मुख्यतः बाल कर्करोग रुग्णांसाठी जीवन वेचणारे, स्नेहांचलकरिता मोफत सेवा देणारे, सामाजिक चळवळीत अग्रेसर असणारे, समर्पित भावनेने धार्मिक कार्य करणारे, नागपुरात कॅन्सर हॉस्पिटलच्या निर्मिती करिता न्यायालयीन लढा देणारे, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संयुक्त नागरी जयंती समितीचे प्रथम अध्यक्ष, नागपूरात रक्तदानाची चळवळ राबविणारे तसेच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे साहित्य शासनाकडून प्रसिद्ध व्हावे यासाठी शेवटच्या श्वासापर्यंत कार्य करणारे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर साहित्य प्रकाशन मंडळ महाराष्ट्र राज्य चे माजी सदस्य सचिव स्मृतीशेष डॉ. कृष्णा कांबळे यांची 26 नोव्हेंबर, 2025 रोजी 76 वी जयंती साजरी करण्यात येणार असून दरवर्षीप्रमाणे यावर्षी सुद्धा डॉ. कृष्णा कांबळे स्मृती व्याख्यानमाला आयोजित करण्यात आलेली आहे. यावर्षी व्याख्यानमालेचे हे चौथे वर्ष आहे. 26 नोव्हेंबर, 2025 रोजी भारतीय संविधानाच्या स्वीकृतीला 75 वर्षे पूर्ण होत आहेत. अशावेळी भारतीय संविधान जनमानसात रुजावे या उद्देशाने व्याख्यानमालेचा विषय हा ‘भारतीय संविधानातील सामाजिक मूल्ये’ असा ठेवण्यात आलेला आहे. औरंगाबाद येथील ज्येष्ठ बुद्ध -आंबेडकरी विचारवंत भदंत डॉ. आनंद यांच्या अध्यक्षतेत होणाऱ्या या कार्यक्रमात मुख्य अतिथी म्हणून राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांचे विचार प्रसारक ज्ञानेश्वर रक्षक, डॉ. बी. एस. गेडाम उपस्थित राहणार असून याप्रसंगी जेष्ठ आंबेडकरी विचारवंत एन. जी. कांबळे आणि डॉ. एम. एल. कासारे यांचा जीवनगौरव पुरस्काराने गौरव होणार आहे. बुधवार, दि. 26 नोव्हेंबर, 2025 रोजी सायंकाळी ठीक 5.30 वाजता मधुरम सभागृह, हिंदी मोर भवन, झाशी राणी चौक, सिताबर्डी, नागपूर येथे आयोजित या व्याख्यानमालेत ज्ञानेश्वर रक्षक, एन. जी. कांबळे आणि डॉ. एम.एल. कासारे हे ‘भारतीय संविधानातील सामाजिक मूल्ये’ या विषयावर आपले भाष्य करतील. सोबतच भदंत डॉ. आनंद हे डॉ. कृष्णा कांबळे यांच्या जीवन कार्यावर आपले वक्तव्य ठेवतील. यावेळी डॉ. कृष्णा कांबळे यांच्याद्वारे लिखित ‘महाबोधी वृक्षाचा इतिहास’ हे पुस्तक उपस्थितांना देण्यात येईल. भारतीय संविधानाच्या स्वीकृतीचा दिवस अर्थात संविधान दिवस साजरा करण्यासाठी आणि डॉ. कृष्णा कांबळे यांना आदरांजली अर्पण करण्यासाठी नागपूर नगरीतील सुविद्य गणमान्य लोकांनी मोठ्या संख्येने या व्याख्यानमालेला आवर्जून उपस्थित रहावे. असे आवाहन डॉ. कृष्णा कांबळे स्मृती व्याख्यानमाला आयोजन समितीने केले आहे.

महत्वाचे

संविधान फाऊंडेशनच्या वतीने आज वक्तृत्व स्पर्धा

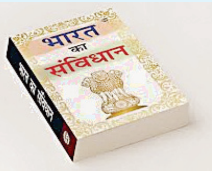

नागपूर : संविधान फाऊंडेशनच्या वतीने आयोजित वक्तृत्व स्पर्धा शनिवार, दि. 22 नोव्हेंबर 2025 रोजी सकाळी 11.30 वा. मोहता सायन्स कॉलेज, सक्करदरा, उमरेड रोड, नागपूर येथे होणार आहे. स्पर्धेत सहभागी होण्यासाठी महाविद्यालयाचे/विद्यापीठाचे चालू शैक्षणिक सत्राचे ओळखपत्र सोबत असणे आवश्यक आहे. स्पर्धेचे बक्षीस वितरण आणि संविधान अमृत महोत्सवाचे समारोपीय कार्यक्रम 25-26 नोव्हेंबर 2025 चे पुढे ढकलण्यात आले असून नवीन तारीख नंतर कळविण्यात येईल.अधिक माहितीसाठी संपर्क : दीपक निरंजन - 8879386676दिगंबर गोंडाणे - 9112654735डॉ. महेंद्रकुमार मेश्राम - 9975665862ही वक्तृत्व स्पर्धा संविधान तसेच त्याचा सन्मान करण्याच्या उद्देशाने आयोजित केली जाते. सहभागी होण्यासाठी वेळेवर आणि ओळखपत्रासह उपस्थित रहावे असे आयोजकांनी आवाहन केले आहे.

नागपूर महानगरपालिकेच्या निवडणूकीकरीता स्थानिक काँग्रेस नेत्यांनी घेतलेला निर्णय स्वागतार्ह

नागपूर : आगामी नागपूर महानगरपालिकेच्या निवडणूकीकरीता स्थानिक काँग्रेस नेत्यांनी घेतलेला निर्णय योग्य असल्याने त्या निर्णयाचे स्वागत राष्ट्रीय रिपब्लिकन जनमोर्चाचे राष्ट्रीय अध्यक्ष व लाँगमार्च नेते ॲड. सुरेशचंद्र घाटे यांनी केला आहे. मनूवादी विचारसरणीच्या भाजपाला आंबेडकरी जनतेने निवडणूकीत नेहमीच बगल देवून काँग्रेसच्या झोळीत मतदान केले. पण काँग्रेसच्या नेत्यांनी ना आंबेडकरी जनतेची ना कार्यकर्त्याची कदर केली. सत्तेत असतांना साधे मंडळ, महामंडळ, समित्यांचे सदस्य बनवू शकले नाही. निवडणूकीच्या वेळेस ही काँग्रेस नेत्यांकडून मानसन्मान मिळत नाही. हे टाळून काँग्रेसनी जातीय बहूल प्रकरणात जातीचे दोन उमेदवार दिल्यास निश्चितच काँग्रेसला मोठे यश संपादित करता येईल असा आशावाद ॲड. घाटे यांनी व्यक्त केला. 11 नोव्हेंबर 2025 च्या सोडती नंतर नागपूरात कार्यरत असलेल्या आंबेडकरी समाजाच्या विविध संघटनेच्या कार्यकर्त्यांना बैठक घेवून पाचरण करावे असे आवाहन ही ॲड. सुरेश घाटे यांनी केले आहे.

संवेदनशील माणसांच्या मनातील धग म्हणजे पोईनकरांची कविता : चंद्रकांत वानखडे

अविनाश पोईनकर यांच्या `दंडकारुण्य' कवितासंग्रहाचे लोकार्पण व चर्चा

चंद्रपूर : वर्तमानातील भ्रम आणि भयाचे राजकारण, 2014 नंतर मिळालेल्या स्वातंत्र्यानंतरचा कालखंड, सध्याच्या देशभक्त संघटना पुन्हा समाजाला गुलामीकडे ढकलत आहेत. या काळात अविनाश पोईनकर या कार्यकर्त्या कवीच्या कवितेतील आग, धग, कोणत्याही संवेदनशील माणसाला जाणवेल अशीच आहे. मी संवेदना बधिर कधीच नव्हतो. त्यामुळे कविता निरक्षर असूनही अविनाश पोईनकरांची कविता मला भीडली. संवेदनशील माणसांच्या मनातील धग ही कविता असल्याचे प्रतिपादन नागपूर येथील प्रसिद्ध साहित्यिक, सामाजिक कार्यकर्ते व विचारवंत चंद्रकांत वानखडे यांनी व्यक्त केले. फिनिक्स साहित्य मंच चंद्रपूर व अक्षर साहित्य कला प्रतिष्ठान राजुरा आयोजित लोकवाङ्मय गृह प्रकाशित कवी अविनाश पोईनकर यांच्या ‘दंडकारुण्य’ कवितासंग्रहाचा लोकार्पण व चर्चा सोहळा नुकताच चंद्रपुरात पार पडला. यावेळी अध्यक्षस्थानाहून ते बोलत होते. यावेळी प्रमुख अतिथी साहित्य अकादमी दिल्लीचे सदस्य व नागपूर येथील प्रसिद्ध समीक्षक डॉ. प्रमोद मुनघाटे, गडचिरोलीतील प्रसिद्ध कवयित्री व सामाजिक कार्यकर्त्या कुसुम अलाम, जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी धनंजय साळवे, प्रसिद्ध रंगकर्मी डॉ. जयश्री कापसे-गावंडे उपस्थित होते.

अविनाश पोईनकर यांच्या ‘दंडकारुण्य’ कवितासंग्रहाचे महत्त्व केवळ वाङ्मयीन नसून सामाजिक आणि राजकिय अधिक आहे. ही समकालीन प्रभावी कविता संवेदनशील मनाची अस्वस्थ अभिव्यक्ती असून दंडकारण्यातील आदिम वेदनांवर प्रश्न विचारणारी आहे असे मत प्रसिद्ध समीक्षक डॉ. प्रमोद मुनघाटे यांनी व्यक्त केले. या संग्रहाने आदिवासी साहित्य दालनात समृद्धी आणली असे मत गडचिरोली येथील प्रसिद्ध कवयित्री व सामाजिक कार्यकर्त्या कुसुम अलाम यांनी मांडले. सगळीकडे सामाजिक शिथिलतेचे वातावरण असताना जाणिवा आणि नेणीवेच्या पल्याड विचार करायला लावणारी ‘दंडकारुण्य’ ही अनुभूती आहे. यावर नाट्यानुभव तयार करणार असल्याचा मनोदय प्रसिद्ध रंगकर्मी डॉ. जयश्री कापसे-गावंडे यांनी व्यक्त केला. आदिवासी जीवन जाणिवांचा समकाळातील हा ठेवा असल्याचे प्रतिपादन धनंजय साळवे यांनी केले. कार्यक्रमाचे संचालन नरेशकुमार बोरीकर, प्रास्ताविक विजय वाटेकर यांनी केले तर आभार ॲड. सचिन मेकाले यांनी मानले. कार्यक्रमाला चंद्रपूर, गडचिरोली, वर्धा येथील अनेक साहित्य रसिकांची मोठ्या संख्येने उपस्थिती होती. अनोखे लोकार्पन आणि पहिली आवृत्तीही संपली. दंडकारण्यातील वास्तव मांडणारा हा कवितासंग्रह असल्याने सागाच्या पानातून काव्यसंग्रहाचे अनावरण करण्यात आले. शिवाय या कवितासंग्रहाला राज्यभरात मोठा प्रतिसाद मिळत असून कार्यक्रमातच लोकवाङ्मय गृह प्रकाशित ‘दंडकारुण्य’ कवितासंग्रहाची पहिली आवृत्तीही संपली. हे विशेष !

‘आर्टीकल-341’ वर 22 नोव्हेंबरला परिषद

नागपूर : समता सैनिक दल, मुख्यालय दीक्षाभूमी नागपूर, आयोजित करण्यात आलेल्या ‘आर्टीकल-341’ सभेचे आयोजन एससी-एसटी उपवर्गीकरणाच्या सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयाविरुद्ध करण्यात आले आहे. ही सभा शनिवार दि. 22 नोव्हेंबर 2025 रोजी दुपारी 3.30 वा. डॉ बाबासाहेब आंबेडकर कन्वेन्शन सेंटर, कामठी रोड, नागपूर येथे होणार आहे. या परिषदेत हा निर्णय कसा असंवैधानिक आहे आणि भारताच्या संविधानाच्या आर्टिकल-341 चा उल्लंघन करतो, याचा बारकाईने आढावा घेण्यात येणार आहे. यावेळी प्रामुख्याने माजी यूजीसी चेअरमन सुखदेव थोरात यांच्या हस्ते उद्घाटन होईल, तर कार्यक्रमाचे अध्यक्षत्व विख्यात न्यूरोलॉजिस्ट व बाहोचे अध्यक्ष डॉ. संजय रामटेके करणार आहेत. परिषदेत प्रसिद्ध अधिवक्ता ॲड. आकाश मुन, ॲड. स्मिता कांबळे, ॲड. स्मिता ताकसांडे मार्गदर्शन करतील. तसेच फिनिक्स ॲकेडमीच्या संचालक निलेश कराळे आणि सिद्धार्थ राऊत हे वक्ता म्हणून सहभाग घेतील. या कार्यक्रमात ऑल इंडिया पँथर सेनाचा राष्ट्रीय अध्यक्ष दिपक केदार आणि स्वाभिमानी रिपब्लिकन पक्षाचे अध्यक्ष सागर संसारे यांची प्रमुख उपस्थिती राहील. सैनिक अजय बागडे, अरुण भारशंख, राज सुखदेवे, रत्नपाल गोटेकर, ज्योती चंद्रशेखर यांनी या परिषदेत जास्तीत-जास्त नागरीकांनी उपस्थित राहण्याचे आवाहन केले आहे. हा कार्यक्रम एससी-एसटी उपवर्गीकरणाच्या निर्णयाविरुद्ध आवाज उठवणारा एक महत्त्वाचा मंच असून संविधानातील आर्टिकल-341 चे उल्लंघन ठरल्याचा मुद्दा विविध स्तरांवर अधोरेखीत केला जाणार आहे. नागपूरमधील या उपक्रमामुळे सामाजिक न्यायासाठी लागणारी चर्चाही होणार असल्यामुळे

पी.डब्ल्यू.एस महाविद्यालयामध्ये संविधान महोत्सव सप्ताहनिमित्त विविध कार्यक्रम

नागपूर : स्थानिक डॉ. मधुकरराव वासनिक पी.डब्ल्यू.एस कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय कामठी रोड नागपूर येथे संविधान महोत्सवा निमित्त दि. 22 ते 28 नोव्हेंबर 2025 ला आयोजित केले आहे या संविधान महोत्सवाचे उद्घाटन दि 22 नोव्हेंबर 2025 रोजी प्रा. देविदास घोडेस्वार (संविधान समीक्षक आणि भाष्यकार) यांच्या हस्ते होणार आहे विशेष अतिथी एड. मोहन वासनिक (अध्यक्ष पीपल वेल्फेअर सोसायटी नागपूर) आणि मनोज वासनिक (सचिव, पीपल वेल्थेअर सोसायटी नागपूर) उपस्थित राहणार आहेत. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाच्या प्राचार्य डॉ. प्रज्ञा बागडे उपस्थित राहतील. त्यासोबतच इतर विविध कार्यक्रमाचे आयोजन केले आहे. दि. 24 नोव्हेंबर 2025 रोजी भारतीय संविधान व वर्तमान लोकशाहीचे स्वरूप या थीम वर रांगोळी स्पर्धेचे आयोजन केले आहे. दि. 25 नोव्हेंबर 2025 ला भारतीय संविधानाची अमृत महोत्सवी वाटचाल या विषयावर भीतीचित्र प्रदर्शनीचे आयोजन महाविद्यालयाच्या सिद्धार्थ सभागृहात केले आहे. दि. 26 नोव्हेंबरला भारतीय संविधान व महिला सक्षमीकरण या विषयावर ही स्पर्धा आहे त्यानंतर सविधान जागर सांस्कृतिक मंच नागपूर द्वारे संविधानावर आधारित पथनाट्याचे आयोजन केले आहे. 27 नोव्हेंबरला डॉ. संदेश वाघ प्रोफेसर इतिहास विभाग (मुंबई विद्यापीठ महाराष्ट्र) यांचे भारतातील वंचित समाजाचे सक्षमीकरण व संविधानात्मक तरतुदी यावर व्याख्यान आयोजित केले आहे. त्यानंतर 25 नोव्हेंबरला संविधानावर आधारित प्रश्नमंजुषा स्पर्धा आयोजित केली आहे. 28 नोव्हेंबरला डॉ.राऊत यांचे सत्यशोधक चळवळ यावर व्याख्यान आयोजित केले आहे. याच दिवशी विविध स्पर्धेचे बक्षीस वितरण करण्यात येणार आहे.

‘कहीं दूर जब’ नागपुरात मुकेश यांना समर्पित सांगीतिक कार्यक्रमात गाजले अमर गीत

नागपूर : हार्मनी इव्हेंट्सतर्फे ‘जीना इसी का नाम है’ हा संगीतमय कार्यक्रम 18 नोव्हेंबर 2025 रोजी नागपूरच्या लक्ष्मी नगर येथील सायंटिफिक हॉलमध्ये आयोजित करण्यात आला. सुप्रसिद्ध गायक मुकेश यांना श्रद्धांजली म्हणून या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. मुख्तार शहा यांच्या प्रमुख गायनासोबत दिनेश बावनकर, अरविंद गेडाम, आकांक्षा देशमुख, ईशा राणडे आणि रचना यांनीही कार्यक्रमात रंग भरला. या भव्य संगीतमयी संध्या ची निर्मिती व संकल्पना राजेश समर्थ यांची होती. कार्यक्रमाचे संचालन श्वेता शेलगावकर यांनी केला. कार्यक्रमात मुकेश यांच्या लोकप्रिय आणि अमर गीतांची सादरीकरण करण्यात आली, जसे की, ‘तारों में सजके’, ‘कहीं दूर जब’, ‘किसी की मुस्कुराहटों पे’, ‘आवारा हूँ’, ‘मेरा जूता है जापानी’, ‘एक प्यार का नगमा’, ‘फूल तुम्हें भेजा’, ‘सावन का महीना’, ‘कभी कभी’, ‘सुहानी चांदनी रातें’, ‘हमसफर मेरे’, ‘जिंदगी ख्वाब है’, ‘कई बार’, ‘ये मेरा’, ‘मेरा प्यार भी’, ‘दिल की नजर से’, ‘ये मौसम रंगीन समा’, ‘याद रहेगा’, ‘एक दिन बिक जाएगा’, इत्यादी गीतांनी रसिकांना मंत्रमुग्ध करून गेली. तितक्याच ताकदीने मुजीशियन नी संगत केली. श्रोत्यांनी मुकेश यांच्या गीतांच्या सुमधुर आठवणींना उजाळा दिला. कार्यक्रमाचा उद्देश भावनिक आणि गोड हिंदी चित्रपट गीतांनी उपस्थितांना अविस्मरणीय अनुभव देणे हा होता.

बहुजन सौरभ

इथे संपर्क साधावा

प्रवीण गायकवाड
09850301528
विश्वकर्मा नगर, कुकडे लाऊड, वंजारीनगर, एम्प्रेस मिल कॉलनी

निलेश कांबळे
मो नं. 94236 34976
एरिया : उंटखाना, दत्तात्रयनगर, सुभेदार ले आउट , म्हाळगीनगर

सुनील कुंभारे
मो नं. 98238 94329

विशाखा नारायणे
मो नं 99602 41648
एरिया : जोगी नगर , काशी नगर, धाडीवाल ले आऊट, सुयोग नगर, रानवाडी

प्रमोद चहांदे
मो नं 9273170800
जोगी नगर, धाडीवाल ले आऊट, संयोग नगर, नरेंद्र नगर,

चंदू नगरारे
मो नं. 9975968852
शताब्दी नगर, काशी नगर, अभयनगर, जयवंतनगर, भीम नगर, जोगी नगर.

निलेश वालदे
मो.नं.9764772886
मोहन नगर. गौतम नगर, गड्डीगोदाम परिसर

मसारकर
918080158604
धाडीवाल ले आउट.

लिना विनोद भोवते
मो.नं. 9021770694
इंदोरा, जरीपटका, भीमचौक, नाराघाट.

प्रविण राजाराम ठवरे
मो.नं. 9372331798
मॉडेल टॉऊन, बेझनबाग.

रितेश अनिल बोदेले
मो.नं. 9511843694
WCL पॉव ग्रीड

गगन प्रताप नाहारकर
मो.नं. 8793389936
मेकोसाबाग, नवा नकाशा.

प्रमोद बागडे
मो.नं. 9764973627
इंदोरा, सुगत नगर.

बी प्रकाश राव
मो.नं. 9022621075
भीमचौक, बेझनबाग, मेकोसाबाग.

पुष्पीत कराडे
मो.नं. 8055416108
वैशाली नगर, राणी दुर्गावती चौक.

राहुल राजकुमार जांबुळकर
मो.नं. 9673392025
नारी.

श्रीकांत वासनिक
मो.नं. 9767624345
काचीपूरा, बाबूळखेडा, पार्वती नगर, रमा नगर, जय भिम नगर.

मंगेश शंभरकर
मो.नं. 9970258703
नरेंद्र नगर, सुयोग नगर, भिम नगर, शताब्दी नगर.

निळकंठ वि. जवादे
मो.नं. 9623773365
रमा नगर, मनीष नगर.

विनोद कृष्णराव डूले
वेदांगा न्यूजपेपर, झिंगाबाई टाकळी, गोधनी रोड, . 7447767922

आशिष थुल
9423400956
धरमपेठ, आंबेडकरनगर

राम मानवटकर
8626037360,
न्यू. मनिष नगर

अमन शरणागत
9575673895
टेकअप सिटी , दिघोरी, बहादूरा पेपर एजन्सी,

राहुल आठवले
8485854398
संबोधी बुद्ध विहार, गिट्टीखदान, काटोल रोड, नागपूर

दिगाबर पांडुरंग वासनिक
9561974131
454- नविन सुभेदार ले आऊट दिनेश पेपर एजन्सी

गौतम भीमराव मेश्राम
जयवंत नगर , अभयनगर
9975941830

स्वप्निल वाढबुधे
न्यू अमर नगर, शेष नगर, विठ्ठल नगर, सिद्धेश्वरी नगर, चक्रपाणी नगर, गजानन नगर.
मो. 96046 54382

योगेश मेहर
टेक ऑफ सिटी, बहादुरा परिसर
मो. 919552971648

दिनेश टेंभुर्णे
इंदोरा, लष्करी बाग, बेझनबाग, पी. डब्ल्यू एस. कॉलेज परिसर
मो. 8806511702

गजानन गायकवाड
कार्तिक मार्टड्ड , बेसा सेंटर, पेट्रोल पंप जवळ, बेसा
9921552488

राजेश नंदनवार
राहुलनगर, सोमलवाडा
मो.न. 9850335018

विनायक हाडके
प्रतापनगर
मो.न.9545750757

बहुजन सौरभ प्रकाशक, संपादक, मालक, मुद्रक सिध्दार्थ जीवन कांबळे यांनी देश प्रेस पब्लिकेशन, E-30/2, इंडस्ट्रीयल एरिया, सोनेगाव (सीम), हिंगणा, एम.आय.डी.सी., नागपूर - 440016 येथे मुद्रित केले व 9/2, स्वराज कॉलनी, मेडिकल कॉलेजच्या मागे, नागपूर-440027, येथे प्रकाशित केले. RNI No. MAHMAR 2020/84035 Printed, Owner by Siddharth Jiwan Kamble, Publisched at 9/2 Swaraj Colony, Behind Medical College, Nagpur 440027, Printed at M/S Desh Publication, E-30/2, Industrial Area, Sonegaon (SEEM), Hingna, MIDC, Nagpur-440016, Editor Siddharth Jiwan Kamble Email: bahujansaurabh@gmail.com Mobile: 9422860648